

Samen duurzaam doen

Routekaart 2023-2030

GEMEENTE
UTRECHTSE HEUVELRUG

samen duurzaam doen

Voorwoord

Samen Duurzaam Doen. Dat is voor de één isoleren, energie besparen, elektrisch rijden of zonnepanelen op het dak. En voor de ander betekent het de verwarming een tikje lager, de fiets wat vaker pakken, afval scheiden of spullen repareren in plaats van vervangen.

Samen aan de slag om stap voor stap onze huizen en bedrijven duurzamer te maken, is één van de grote en noodzakelijke opgaven voor de komende jaren. De gemeente geeft het goede voorbeeld met het verduurzamen van het eigen vastgoed en het wagenpark. En speelt ook een grote rol door inwoners en ondernemers in de wijk goed te informeren, soms de regie te pakken en vooral samen te werken.

In deze routekaart naar 2030 beschrijven we wat onze ambities zijn op 6 verschillende duurzaamheidsthema's. En geven we aan wat we al doen, wat we op willen pakken de komende jaren en hoe we dat willen doen. Het geeft een goed beeld waar we nu staan en wat ons nog te doen staat.

Het is aan ons allen om die ambities te realiseren: Samen Duurzaam Doen. Zo blijft de Utrechtse Heuvelrug ook in de toekomst een gemeente waar we met z'n allen met plezier wonen, werken en recreëren.

Karin Oyevaar

Wethouder Duurzaamheid

Samenvatting

We willen een gemeente zijn waar zuinig met energie wordt omgegaan; waar we energie duurzaam opwekken; en waar we grondstoffen hergebruiken. We hebben de ambitie om in 2030 55% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van 1990 en in 2050 willen we de netto uitstoot van CO₂ tot nul hebben gereduceerd. Daarmee dragen we bij aan een gezonde en leefbare gemeente. Voor nu en voor de toekomst.

Strategie

In dit programma Samen Duurzaam Doen' laten we zien hóe we onze ambities voor 2030 willen waarmaken. Het zwaartepunt is de energietransitie: de overgang van het gebruik van fossiele energie naar energie uit hernieuwbare bronnen. Daarnaast willen we onze energie lokaal opwekken en zetten we in op zonne-energie.

Duurzaamheid leeft in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Het is onderwerp van gesprek, er worden innovatieve ideeën uitgewerkt en er worden activiteiten gehouden. We laten zien dat de aandacht in onze gemeente definitief verschuift van plannen maken naar doen. En - de titel zegt het al - we doen het samen. De opgave waar we voor staan kunnen we als gemeente niet alleen uitvoeren. Daarom stelt het programma de samenwerking met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties centraal.

We maken de komende tijd een (door)start met een groot aantal projecten en initiatieven. We kiezen voor een doelgroep- en wijkgerichte aanpak en geven het goede voorbeeld. Waar koppelkansen zijn met de

energietransitie werken we ook aan de doelen voor klimaatadaptatie, de gezonde fysieke leefomgeving en natuur en biodiversiteit. En we zien in de toekomst mogelijkheden voor een meer circulaire economie.

Het zwaartepunt binnen dit programma is de energietransitie: de overgang van het gebruik van fossiele energie naar energie uit hernieuwbare bronnen

Doelen

Ons primaire doel is een reductie van de CO₂-uitstoot in onze gemeente van 55% in 2030. De focus ligt op CO₂-reductie in de gebouwde omgeving, omdat hier binnen onze gemeentegrenzen de grootste winst behaald kan worden.

Onderliggend aan het primaire doel bouwen we aan een duurzaamheidsnetwerk, hebben we extra aandacht voor achterblijvers en zetten we in op gedragsbeïnvloeding.

Samen Duurzaam Doen

De aarde gezond en leefbaar houden: dat doen we samen. Internationaal zijn hierover belangrijke afspraken gemaakt. Maar het begint in onze eigen gemeente, in ons eigen dorp, bij de keuzes die wij zelf maken. Samen kunnen wij het verschil maken. Voor onszelf, onze familie en vrienden, onze kinderen en kleinkinderen. En voor iedereen die op deze aarde leeft.

Inhoud

Deel 1. Kern

1	Inleiding.....	7
2	Doel	9
3	Strategie	11
4	Activiteiten per duurzaamheidsthema.....	13
4.1	Wonen	15
4.2	Bedrijven en organisaties	17
4.3	Duurzame opwek	19
4.4	Verkeer en vervoer	20
4.5	Gemeente als voorbeeld	22
4.6	Circulaire economie.....	23
4.7	Programmabreed	24
4.8	Koppelkansen	25
5	Monitoring en Klimatroutekaart	26

Deel 2. Verdieping

6	Toelichting projecten en initiatieven per thema	31
6.1	Wonen	31
6.2	Bedrijven en organisaties.....	35
6.3	Duurzame opwek	37
6.4	Verkeer en vervoer.....	38
6.5	Gemeente als voorbeeld	39
6.6	Circulaire economie	40
6.7	Programmabreed	41

Leeswijzer ‘Samen duurzaam doen’

Dit document bestaat uit twee delen: de kern en een verdieping. We beschrijven onze ambitie, doelen en plannen voor de periode 2023-2030. De focus ligt daarbij op het terugdringen van de CO₂-uitstoot in de gemeente.

Deel 1. Kern

In het eerste deel starten we met de beschrijving van onze ambities, uitgewerkt naar de onderliggende doelen voor de komende jaren. In hoofdstuk 3 beschrijven we de strategie om onze doelen te behalen. Daarna zoomen we in hoofdstuk 4 in op de duurzaamheidsthema's. Deze thema's zijn de pijlers waar dit programma op rust: wonen; bedrijven en organisaties; duurzame opwek; verkeer en vervoer; en gemeente als voorbeeld. Per thema stippen we kort de onderliggende projecten aan. We hebben daarnaast in dit hoofdstuk aandacht voor thema-overstijgende onderwerpen, circulaire economie en mogelijke koppelkansen. In hoofdstuk 5 bekijken we met behulp van de monitoring voor 2021 en de klimaatroutekaart waar we nu staan ten opzichte van onze doelen.

Deel 2. Verdieping

In het tweede deel van dit programmaplan laten we per duurzaamheidsthema zien op welke manier we al volop aan de slag zijn en welke projecten en initiatieven we in de komende jaren verwachten (hoofdstuk 6). Dit deel is bedoeld voor lezers die meer willen weten over specifieke projecten.

Dankwoord

‘Samen Duurzaam Doen’ is een samenwerking van veel verschillende mensen. Collega's vanuit duurzaamheid en verschillende afdelingen binnen de organisatie hebben inhoudelijke input geleverd en kritisch meegelezen.

Inwoners hebben hun mening over onderwerpen gegeven via een enquête en tijdens een inloopbijeenkomst. Onze speciale dank gaat uit naar de Duurzame Denkers, een groep bevlogen inwoners die gedurende het traject om deze routekaart op te stellen meermaals bijeen zijn gekomen en ons hebben gevoed met hun meningen en visies.

Dank ook aan de Duurzaamheidsraad voor het tegenlezen en het leveren van nuttige feedback.

Deel 1: Kern

1 Inleiding

Opgave

Utrechtse Heuvelrug wil een gemeente zijn waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Niet alleen nu, maar ook over 50 of 100 jaar. We willen samen blijven genieten van het groen en de prachtige omgeving van de Utrechtse Heuvelrug. Al het moois van onze gemeente willen we behouden, versterken en doorgeven aan toekomstige generaties. Daarom gebeurt er al veel op het gebied van duurzaamheid en gaan we de komende jaren nog meer en nog grotere stappen zetten op weg naar klimaatneutraliteit.

In het uitvoeringsprogramma voor de periode 2022 - 2026 benoemt onze gemeenteraad verduurzaming als een van de speerpunten

In het uitvoeringsprogramma voor de periode 2022 - 2026 benoemt onze gemeenteraad verduurzaming als een van de speerpunten. Er is extra geld beschikbaar, er zijn prioriteiten gekozen en de raad heeft vastgelegd dat we nadrukkelijk een voorbeeldrol gaan vervullen in de samenleving.

Met dit programma 'Samen Duurzaam Doen' laten we zien dat we als gemeente onze verantwoordelijkheid nemen. We zijn vastbesloten de CO₂-uitstoot in de Utrechtse Heuvelrug terug te dringen. We versterken ons fundament om de komende jaren sneller en gericht te kunnen werken. En we maken de beweging van denken en schrijven naar samenwerken en vooral doen!

Urgentie

De energietransitie is een van de meest urgente opgaven van deze tijd. CO₂-uitstoot zorgt voor een stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde. De gevolgen, zoals extremer weer in de vorm van lange periodes van hitte en heftigere regenbuien, herkennen we allemaal. Ook in de dorpen van onze eigen gemeente is de klimaatverandering - soms pijnlijk - merkbaar. Denk bijvoorbeeld aan de grote droogte waarmee we in onze gemeente in de afgelopen jaren werden geconfronteerd. De CO₂-uitstoot moet daarom omlaag om extreme klimaatverandering tegen te gaan.

Van wereldwijd akkoord naar lokale routekaart

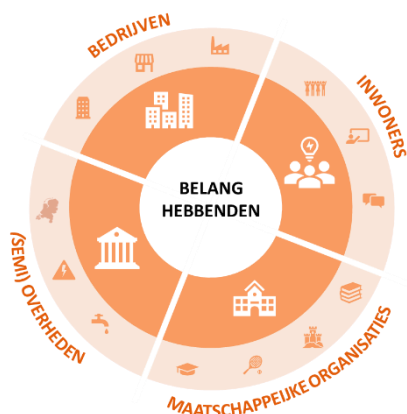
In 2015 ondertekenden 174 landen, waaronder Nederland, het Klimaatakkoord van Parijs. Nederland nam daarmee de verplichting op zich de uitstoot van broeikasgassen sterk te verminderen om verdere klimaatverandering te beperken. Nederland gaat voor 55% CO₂-reductie in 2030 en wil CO₂-neutraal zijn in 2050. Deze doelen zijn verankerd in de Klimaatwet. Hoe we als land tot deze CO₂-reductie willen komen, is uitgewerkt in het landelijke Klimaatakkoord uit 2019. Daarin staat dat er een belangrijke rol is weggelegd voor de gemeentes in ons land. Als gemeente Utrechtse Heuvelrug vertalen wij onze verantwoordelijkheid naar deze routekaart: Samen Duurzaam Doen.

Wat gaan we doen?

We gaan doen wat we kunnen: lokaal de koers wijzigen naar een toekomst vol duurzame oplossingen. De route daarnaartoe is nog niet volledig uitgestippeld. De ontwikkelingen in bijvoorbeeld techniek, betaalbaarheid en wet- en regelgeving volgen elkaar snel op. Er is veel in beweging en er zijn flinke investeringen nodig. Als gemeente willen we flexibel zijn en daar waar het kan inspelen op veranderingen. Verduurzaming raakt alle sectoren en vraagt om een integrale aanpak.

Samen

Samenwerking met onze inwoners, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties is cruciaal. Anders dan bij andere gemeentelijke opgaven, is het bij verduurzaming noodzakelijk dat inwoners, bedrijven en

organisaties *zelf in actie komen*. De opgave ligt tenslotte grotendeels 'achter de voordeur'. We kunnen als gemeente helpen en stimuleren, maar veel van wat er moet gebeuren - denk aan het omlaag brengen van het energieverbruik door te isoleren of over te stappen op ledverlichting - ligt buiten de invloedssfeer van de gemeente.

Gelukkig is de betrokkenheid bij een duurzame samenleving in onze gemeente groot. Veel inwoners, bedrijven en organisaties voelen de urgentie en komen in actie. Ze verduurzamen hun woning en/of bedrijf, organiseren zelf initiatieven voor deelauto's of leggen zonnepanelen op hun dak. Maar niet voor iedereen is dit vanzelfsprekend of haalbaar. Om

echt samen onze doelen te halen hebben we ook oog voor inwoners voor wie de transitie ingewikkelder is.

Als gemeente ondersteunen we initiatieven uit de samenleving en zetten we inwoners aan om zelf aan de slag te gaan

In de regio werken we nauw samen met onze partners, zoals buurgemeenten, Stedin, de provincie Utrecht, de waterschappen en de woningcorporaties. Zij staan voor een vergelijkbare opgave waardoor samenwerken loont, of we kunnen van hen leren omdat zijn bepaalde stappen al hebben gezet.

Doen

Het accent van dit programma ligt op doen. Samen duurzaam doen: onder dat motto is er de afgelopen tijd al veel in beweging gekomen, met name vanuit het programma 'Heuvelrug Duurzaam en Klimaatneutraal' in de periode 2017-2022. Denk bijvoorbeeld aan de vrijwillige energieambassadeurs, de postcoderoosprojecten voor zon op dak en het Lokaal Klimaatakkoord met inmiddels tientallen partners. Successen die we voortzetten en verder uitbouwen.

Ook maakten we in de afgelopen periode plannen voor een duurzame toekomst, zoals in de Transitievisie Warmte (TVW) en de Regionale Energiestrategie (RES). Ook de komende periode blijven we hard aan de slag om de plannen die er liggen uit te voeren.

De energietransitie leeft in onze gemeente. We krijgen steeds meer vragen vanuit de samenleving. Door het toegenomen gevoel van urgentie en de grotere budgetten die beschikbaar zijn, kunnen we de komende jaren meer meters maken en meer resultaten boeken. Meer doen dus.

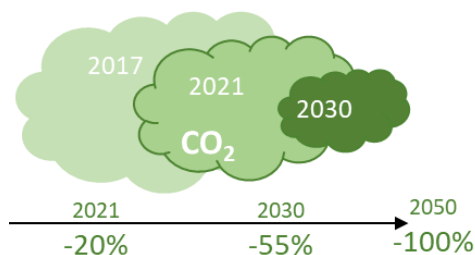
2 Doel

De opgave en bijbehorende urgentie zijn bekend. We zetten deze om in duidelijke doelen en schetsen het startpunt voor monitoring.

Ons doel: 55% minder CO₂-uitstoot in 2030

Ons doel is 55% minder CO₂-uitstoot in 2030 ten opzichte van 1990. Dit is een tussenstap in onze ambitie om uiteindelijk in 2050 netto geen CO₂ meer uit te stoten in onze gemeente. We zijn dan CO₂-neutraal.

Met CO₂-neutraal bedoelen we dat er netto geen CO₂ wordt uitgestoten als gevolg van het energieverbruik in onze gemeente. Ook onze warmte en warm tapwater zijn dan volledig fossielvrij en we koken en rijden elektrisch of op brandstoffen die netto geen CO₂ uitstoten. Alle gebruikte elektriciteit in de gemeente is op dat moment duurzaam.

Door vol in te zetten op deze ambitie, leveren wij onze lokale bijdrage aan de doelstellingen uit de Europese Klimaatwet en de landelijke doelen in de Klimaatwet. We houden onze gemeente leefbaar voor de toekomst en zijn voor onze energie niet meer afhankelijk van andere landen.

¹ <https://klimaatmonitor.databank.nl/>

² Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/37/co2-uitstoot-in-2017-gelijk-aan-die-in-1990>

³ Exclusief auto(snel)wegen, spoor- en luchtverkeer

Vertrekpunt

Om de omvang van deze opgave inzichtelijk te maken, brachten we onze CO₂-uitstoot in kaart met behulp van de Klimaatmonitor¹. We hebben slechts beperkt cijfers beschikbaar van 1990. Daarom is 2017 het startpunt van de reductiedoelen; de uitstoot van CO₂ van 2017 is vergelijkbaar met de uitstoot van 1990².

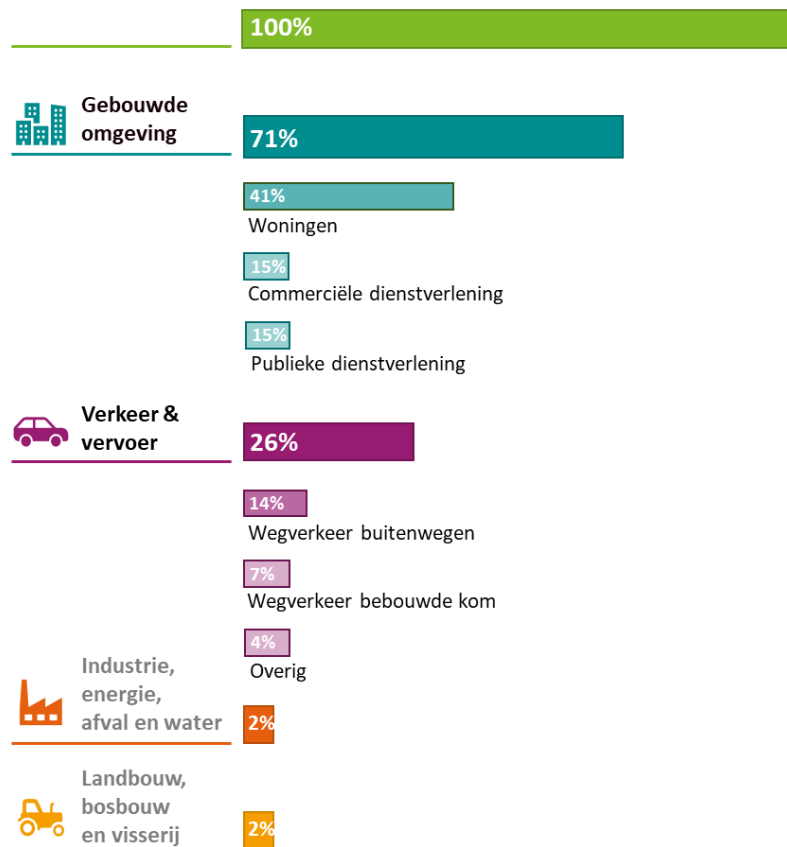
In 2017 was de CO₂-uitstoot in onze gemeente 234.000 ton³. We maken bij de monitoring onderscheid tussen de sectoren 'Gebouwde omgeving', 'Verkeer en vervoer', 'Industrie' en 'Landbouw'. Uit de nulmeting blijkt dat voor onze gemeente de grootste opgave ligt in de sector Gebouwde omgeving. De gebouwde omgeving zorgde in 2017 voor 71% van de CO₂-uitstoot. Het wegverkeer⁴ is verantwoordelijk voor 26% van de CO₂-uitstoot. De bijdrage van de industrie en landbouw aan de CO₂-uitstoot is in onze gemeente relatief beperkt.

Onderliggende doelen

De focus in dit programmaplan ligt op het reduceren van de CO₂-uitstoot in onze gemeente met 55% ten opzichte van 2017. We hebben deze doelstelling vertaald naar concrete opgaves⁴ waarbij we ons met name richten op de sector gebouwde omgeving omdat daar de meeste CO₂-uitstoot plaatsvindt en dus de grootste winst te behalen is en we daar met lokale maatregelen het grootste verschil kunnen maken.

⁴ De totaal benodigde CO₂-reductie is uitgesplitst naar verschillende sectoren op basis van de percentuele bijdrage per sector aan de voorspelde reductie van het aardgasverbruik (bron: Klimatroutekaart; KEV 2022, PBL)

Totale CO₂-uitstoot Gemeente Utrechtse Heuvelrug: 2017
234.000 ton

Doelen voor de gebouwde omgeving:

- 38% minder aardgasverbruik voor woningen in 2030 t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van circa 25.000 ton CO₂.
- 44% minder aardgasverbruik in de commerciële dienstverlening in 2030 t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van circa 5.000 ton CO₂.
- 42% minder aardgasverbruik in de publieke dienstverlening in 2030 t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van 6.000 ton CO₂.
- 55% minder CO₂-uitstoot voor gemeentelijk vastgoed in 2030 t.o.v. 2017.

Doel voor de uitstoot door verkeer en vervoer:

- 37% minder CO₂-emissie in 2030 t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van 22.000 ton CO₂. Deze reductie zal met name plaatsvinden door wijzigingen in het wagenpark en de brandstofmix. We hebben hier als gemeente beperkt invloed op.

Overige CO₂-reductie:

De overige CO₂-reductie (71.000 ton) komt uit het gebruik van duurzamere energiebronnen voor de opwek van elektriciteit. Deze duurzame opwek vindt zowel binnen als buiten onze gemeente plaats. Binnen onze gemeentegrenzen willen we in 2030 minimaal 0,08 TWh elektriciteit opwekken met zonnepanelen en 0,056 TWh elektriciteit met zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven.

We toetsen onze voortgang jaarlijks aan de hand van onze doelstellingen. Lees meer over monitoring in hoofdstuk 5.

3 Strategie

In onze verduurzamingsstrategie staat samenwerking centraal. We gaan in gesprek met inwoners, bedrijven en organisaties en bepalen samen welke stappen we kunnen zetten. Dit doen we doelgroep- en wijkgericht. Zo zetten we kleine en grote stappen richting een CO₂-neutrale gemeente.

Doelgroepgericht: Iedereen kan meedoen

De afgelopen periode hebben veel inwoners, bedrijven en organisaties gebruikgemaakt van gemeentelijke ondersteuning bij verduurzaming. Toch zijn er ook inwoners en organisaties die nog niet nadenken over verduurzaming, niet weten hoe ze het moeten aanpakken of de financiële middelen niet hebben. Denk bijvoorbeeld aan eigenaren van een monument, woningeigenaren binnen een VvE waarvoor verduurzamen complex is, of inwoners met een kleine portemonnee. Denk ook aan onze sportverenigingen, die gerund worden door vrijwilligers. We willen dat iedereen mee kan doen. Daarom hebben we aandacht voor groepen die achterblijven en bieden we maatwerk waar nodig.

Wijkgericht: in gesprek met de wijken.

We gaan wijk voor wijk inwoners, bedrijven en organisaties helpen om te verduurzamen. Zo komen we uiteindelijk met iedereen in gesprek. Dit doen we zodat in de toekomst alle wijken klaar zijn om over te stappen

⁵ Zie onze [communicatievisie 'De kunst van Verbinden, Verbeelden en Vertellen'](#).

naar een andere warmtebron dan aardgas. Ook het vinden van een alternatieve warmtebron kan in samenspraak met de wijk.

Duurzaamheidsnetwerk: samen doen

Het uitgangspunt 'samen' zetten we kracht bij door te bouwen aan een sterk duurzaamheidsnetwerk. We bouwen aan dit netwerk door stevige communicatie⁵; inwoners en bedrijven aan elkaar te koppelen; een platform te bieden waar mensen elkaar kunnen ontmoeten; initiatieven te ondersteunen; en door in te zetten op vrijwilligers.

Daarnaast zal participatie⁶ in veel projecten een belangrijke rol spelen.

Om de samenwerking met alle stakeholders te intensiveren, bouwen we op verschillende manieren aan een sterk duurzaamheidsnetwerk

Ook maken we concrete samenwerkingsafspraken met stakeholders over de uitvoering van taken uit het programma en zorgen we voor vaste aanspreekpunten.

Gedragsverandering: grote veranderingen beginnen klein

Aandacht voor duurzaamheid is er niet vanzelf. Waar wij vanuit ons werk misschien dagelijks bezig zijn met het onderwerp, vraagt in het dagelijks leven van inwoners van alles en nog wat om aandacht. Daar komt bij dat 90 tot 95% van ons gedrag onbewust is en moeilijk te veranderen. Toch

⁶ Zie de gemeentebrede aanpak 'Sluit je aan' (actualisatie in 2023)

krijgt iedereen te maken met de energietransitie en gaan we onze doelen alleen halen als iedereen meedoet.

We zetten in op gedragsverandering door het geven van goede informatie en maken daarbij gebruik natuurlijk momenten waarop mensen openstaan voor verandering, bijvoorbeeld bij een verhuizing of zoals in de afgelopen energiecrisis. We identificeren obstakels en omzeilen weerstanden door te denken vanuit de doelgroepen. Bijvoorbeeld door meer nadruk op comfort te leggen dan op het voorbereiden op een gasloze toekomst. Verder geloven we sterk in het geven van het goede voorbeeld, door onszelf, door burens en door collega-ondernemers. En we juichen alle stapjes toe: groot en klein.

Het is jammer dat er zoveel focus is op maximale maatregelen en terugverdienen. Een aantal maatregelen leveren misschien traag financieel voordeel op maar de toename in comfort heb je al vanaf dag 1. – Inwoner in enquête.

Flexibiliteit en balans in uitvoering

Het programma 'Samen Duurzaam Doen' omvat een groot aantal projecten en inspanningen die direct of indirect bijdragen aan het verminderen van de CO₂-uitstoot (zie [deel 2](#)).

De opgave is groot en we moeten dus keuzes maken. Omdat er veel in beweging is op het gebied van duurzaamheid, vraagt het flexibiliteit en aanpassingsvermogen van het programma. Het programma is adaptief. Als blijkt dat sommige projecten minder goed of juist beter werken dan gehoopt, heroverwegen we de inzet samen met onze partners in de programmaorganisatie.

We zoeken naar een goede combinatie van projecten en inspanningen. Daar kunnen projecten bijzitten die misschien wat lastiger zijn, maar een

groot effect hebben op de CO₂-reductie. Projecten waarbij het effect klein is maar waarmee we wel zorgen dat niemand achterblijft. Of inspanningen die een wat kleiner effect hebben, maar wel de juiste energie geven en bijdragen aan het Duurzaamheidsnetwerk.

Vrijwilligersnetwerk

Energieambassadeurs

In de gemeente is al langere tijd een enthousiaste groep van zo'n 18 vrijwilligers actief: de energieambassadeurs. Zij geven inwoners met behulp van een energiescan onafhankelijk advies over de mogelijkheden om te verduurzamen. Onder de inwoners van de gemeente Utrechtse Heuvelrug is veel vraag naar deze energiescans; in 2022 zijn 870 energiescans uitgevoerd. Een goede eerste stap naar verduurzaming.

Energiecoaches en energiefixers

Begin 2023 heeft de gemeente negen energiecoaches en energiefixers opgeleid. Zij worden ingezet voor inwoners met een kleine portemonnee. Een energiecoach geeft tips om energie te besparen door aanpassingen in het gedrag en het treffen van kleine energiebesparende maatregelen in de woning. Een energiefixer kan kleine maatregelen zoals radiatorfolie, radiatorventilator of tochtstrips ook direct uitvoeren.

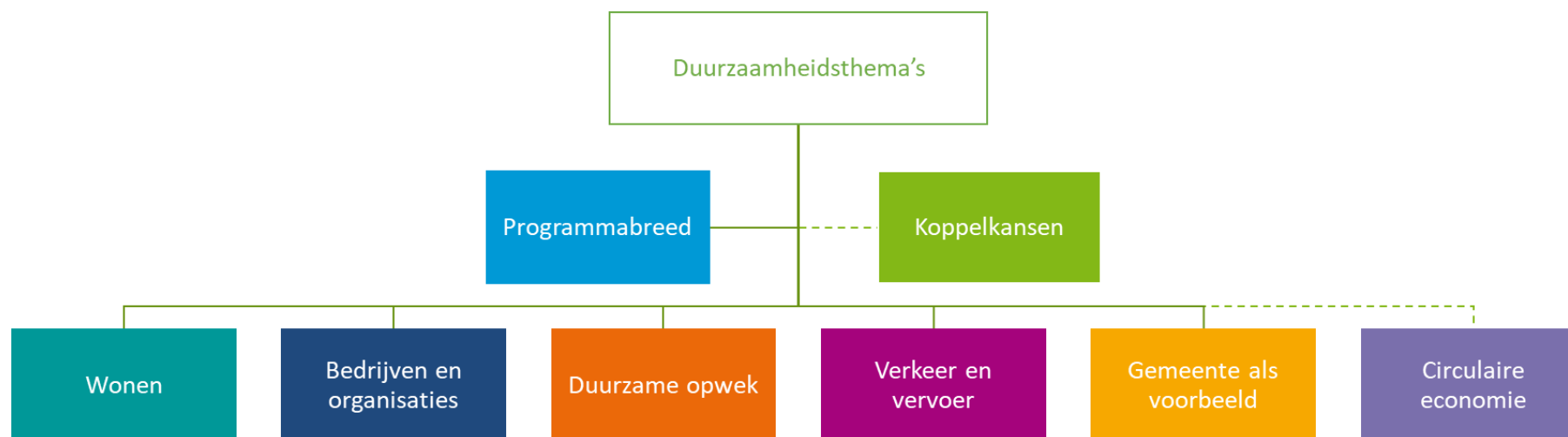
Duurzaamheidsraad

De Duurzaamheidsraad, onze vakinhoudelijke denktank, geeft sinds 2017 onafhankelijk advies aan de gemeente, gevraagd en ongevraagd. Het doel van de Duurzaamheidsraad is het bevorderen en versnellen van verduurzaming in onze gemeente. De leden van de Duurzaamheidsraad worden door het college benoemd op basis van hun expertise en netwerk.

4 Activiteiten per duurzaamheidsthema

Alle projecten en initiatieven die onder dit programma vallen zijn ingedeeld in vijf duurzaamheidsthema's plus een programmabreed, thema-overstijgend onderdeel. Daarnaast werken we, daar waar koppelkansen zijn met de energietransitie, ook aan de doelen voor

klimaatadaptatie, de gezonde fysieke leefomgeving en natuur en biodiversiteit. In de volgende paragrafen lichten we alle onderdelen toe en geven we een globaal overzicht van de onderliggende projecten.

Waarom doen we wat?

Alle projecten en initiatieven die we oppakken hebben het doel om de CO₂-uitstoot te verminderen. De wijze waarop dit gebeurt verschilt per project. Sommige acties leiden direct tot het verminderen van de CO₂-uitstoot, zoals het isoleren van vastgoed of woningen. Andere acties, zoals bijvoorbeeld het opbouwen van een duurzaamheidsnetwerk hebben meer indirect effect op de reductie.

In dit hoofdstuk geven we per project aan wat de voornaamste reden is waarom we een project uitvoeren. De prioritering van projecten volgt uit hieruit. Zo zetten we bijvoorbeeld in eerste instantie in op projecten met een groot potentieel voor CO₂-reductie en is de randvoorwaarde dat iedereen kan meedoen bijvoorbeeld erg belangrijk.

Strategie

Grote potentiële CO₂-reductie binnen de gemeente

Gemiddelde potentiële CO₂-reductie binnen de gemeente

Kleine potentiële CO₂-reductie binnen de gemeente

CO₂-reductie buiten de gemeente (op plaats van productie)

Samenwerking en netwerk bevorderen

Iedereen kan meedoen

Gedragsverandering

Randvoorwaarde voor uitvoering programma of project

(Wettelijke) verplichting

Overige iconen

Indicatieve projectkosten 2023 (exclusief personele kosten)

Planning

Een uitgebreide beschrijving van de projecten en initiatieven per thema is te vinden in [deel 2](#).

€ 225.500

4.1 Wonen

De gebouwde omgeving zorgde in 2017 voor 71% van de gemeentelijke CO₂-uitstoot, voornamelijk door het gebruik van aardgas (69%). Met name in woningen kunnen we een groot verschil maken. Elke woning moet uiteindelijk aardgasvrij zijn in 2050. De beslissing wordt genomen 'achter de voordeur'. Als gemeente zetten we ons in om dat makkelijker en beter betaalbaar te maken.

Ons doel is om in 2030 38% minder aardgas te verbruiken in woningen t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van 25.000 ton CO₂.

In 2050 moet elke woning in de gemeente aardgasvrij zijn. Hier werken we in stappen naartoe, gebruik makend van communicatieve en economische instrumenten. Juridische instrumenten zijn (nog) niet beschikbaar.

'Neem obstakels weg om te isoleren. Een goed energielabel zorgt nu voor een hogere OZB- belasting'- Duurzame Denker

In de Transitievisie Warmte (2021) is afgesproken dat we inzetten op het **voorbereiden** op aardgasvrij wonen. We zetten hiervoor in op gedragsverandering en het zoveel mogelijk isoleren van woningen. Reden voor deze tussenstap is dat er nog te veel onduidelijkheid is welke alternatieve warmtebronnen beschikbaar (te maken) zijn. In samenwerking met de regio blijven we zoeken naar CO₂-arme warmtebronnen, zodat we met voldoende kennis een volgende sprong in CO₂-reductie kunnen gaan maken.

In onze aanpak volgen we vier sporen:

1. Duurzaam Wonen (doelgroepenaanpak en gemeentebreed)
2. Duurzame Wijk (wijkanaanpak)
3. Duurzame Warmte (alternatieve warmtebronnen)
4. Duurzaam Bouwen (nieuwbouw woningen en andere gebouwen)

Uit de enquête die is gehouden onder inwoners in het kader van dit programmaplan komt naar voren dat vooral behoefte is aan:

- duidelijkheid en concreet advies rondom de te nemen maatregelen
- en het daarbij horende inkoopproces;
- collectieve inkoopacties;
- subsidie-regelingen;
- een duidelijk overzicht van de regelgeving (vergunningen en leges).

1. Duurzaam wonen

Doelgroepenaanpak

De energietransitie is voor niemand hetzelfde. We bieden daarom maatwerk aan verschillende doelgroepen.

Particuliere eigenaren		 Doorlopend
Huurders		 Doorlopend
Inwoners met een kleine portemonnee		 Doorlopend
Inwoners met slecht geïsoleerde woningen		 Start Q4 2023
Inwoners van monumenten		 Start Q4 2023
Vereniging van Eigenaren		 Start 2024

Bewustwording energiebesparing

Door middel van gerichte communicatie(campagnes) maken we inwoners bewust van de opties om energie te besparen.

JouwHuisSlimmer.nl is hiervoor het primaire communicatiemedium.

Soortenmanagementplan

Isoleren kan nadelige gevolgen hebben voor beschermde diersoorten zoals vleermuizen en huismussen. We stellen een soortenmanagementplan waarin we vastleggen hoe we verantwoord kunnen isoleren.

2. Duurzame wijk

Wijkaanpak en energiedienstenorganisatie

In de wijken komen alle doelgroepen samen. We gaan wijk voor wijk aan de slag om inwoners te helpen bij de energietransitie. Voor 2026 zijn we gestart in 12 wijken. We verkennen de mogelijkheid om een energiedienstenorganisatie op zetten om inwoners te ontzorgen.

3. Duurzame warmte

Onderzoek alternatieve warmtebronnen

We gaan de komende jaren actief op zoek naar mogelijkheden en omarmen innovaties. Waar kansen zijn, zetten we ons in om deze te benutten. We hebben niet alleen aandacht voor warmte maar ook voor de toenemende vraag naar koeling.

4. Duurzaam Bouwen

Duurzaam bouwen – beleid opstellen en borging

Eenvoudiger dan bij bestaande bouw, kunnen we bij nieuwbouw direct de juiste duurzame keuzes maken. Dus doen we dat ook.

€ 64.500

4.2 Bedrijven en organisaties

Het thema ‘bedrijven en organisaties’ richt zich op de commerciële en publieke dienstverlening⁷, de industrie en de agrarische sector. De gemeente neemt een actieve en aanjagende rol aan om de bedrijven en organisaties te verduurzamen. Vanuit de gemeente wordt in afstemming en samen met de bedrijven en organisaties gekeken wat nodig is, de gemeente ondersteunt en faciliteert erin.

Ons doel is in 2030 in de commerciële en publieke dienstverlening respectievelijk 44% en 42% minder aardgas te verbruiken dan in 2017. Dit komt neer op een totale vermindering van ongeveer 11.000 ton CO₂.

Bedrijven

De ruim 1200⁸ bedrijven in onze gemeente hebben een belangrijk aandeel (17%) in het reduceren van het gasverbruik in de gemeente. Door bedrijfsprocessen en -ruimtes te verduurzamen, kunnen ondernemers hun CO₂-voetafdruk aanzienlijk verkleinen. De kansen voor verduurzamen liggen met name op het gebied van energiebesparing, schone energieopwekking en duurzame mobiliteit.

*“Samen met de gemeente kunnen we impact maken.
Vertrouwen winnen van de ondernemers is hierin belangrijk.
Stop met praten maar ga het samen doen.”*

- Nico Hanhart, Zakelijk Heuvelrug

De gemeente brengt partijen bij elkaar en heeft een facilitaire en aanjagende rol. Daarnaast heeft de gemeente een handhavende rol, bijvoorbeeld voor de energiebesparingsplicht.

Organisaties

Binnen de gemeente hebben alle en organisaties dezelfde duurzaamheidsopgave: klimaatneutraal in 2050. Het doel is gelijk maar de aanpak kan verschillend zijn. De vraag is hoe we gezamenlijk met zorg, onderwijs, cultuur, sport maar ook met bestuur en defensie kunnen verduurzamen. Hoe kunnen deze branches elkaar helpen en inspireren? En hoe geven wij het goede voorbeeld?

We willen duurzaamheid op de agenda krijgen (én houden) en organisaties en netwerken motiveren samen in actie te komen om hun vastgoed te verduurzamen.

⁷ De term ‘publieke dienstverlening’ is de term die andere het CBS en de Klimaatmonitor gebruiken om maatschappelijke organisaties aan te duiden.

⁸ Vestigingen commerciële dienstverlening, landbouw en industrie - exclusief zzp-ers (bron: Klimaatmonitor; CBS)

Doelgroepenaanpak

Net als bij wonen gaan we bij bedrijven en organisaties uit van een doelgroepenbenadering waarbinnen we maatwerk bieden per groep.

Maatschappelijk vastgoed		 Doorlopend
Recreatie		 Start Q4 2023
Horeca		 Start Q4 2023
MKB		 n.t.b.
Bedrijventerreinen		 n.t.b.
Agrarische sector		 n.t.b.

Routekaart Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed

In de routekaart beschrijven we hoe het maatschappelijk vastgoed tot 2050 stapsgewijs wordt verduurzaamd.

Energieloket voor ondernemers

In samenwerking met energiecoöperatie Heuvelrug Energie hebben we het Trefpunt Duurzaam Ondernemen opgezet voor ondernemers uit de gemeente.

Wettelijke verplichtingen bedrijven

Vanaf 1 januari 2023 is minimaal energielabel C verplicht voor kantoren van meer dan 100m².

€ 116.000

4.3 Duurzame opwek

Naast energiebesparing in de gebouwde omgeving, is duurzame opwek van energie een belangrijk onderdeel in de energietransitie. In 2021 kwam 7,7% van onze energie voor elektriciteit en warmte uit duurzame bronnen. Dat moet veel meer worden. Hierbij focussen we op zonne-energie.

In 2021 was de duurzame opwek uit zonnepanelen 0,02 TWh. In 2030 willen we 0,136 TWh uit lokaal opgewekte zonne-energie halen. We willen zoveel mogelijk zonnepanelen op daken, maar er is méér nodig om de doelen te halen. Daarom gaan we in onze gemeente ook duurzame energie opwekken uit grotere energiebronnen, zoals zonnevelden. Ook hebben we oog voor nieuwe, innovatieve technieken.

'Er zijn zo veel innovaties op het gebied van zonne-energie. Ik kan niet wachten tot we die implementeren in onze gemeente.' - Duurzame denker

Zon op dak

Onze ambitie voor 2030 is om de helft van de daken die theoretisch geschikt zijn voor zon op dak te benutten. Dat komt neer op 0,056 TWh. We stellen een actieplan op om het plaatsen van zonnepanelen te stimuleren.

  Doorlopend

Zon op land

We hebben als doel om in 2030 0,08 TWh duurzame energie op te wekken op land. Hierin spelen zonnevelden een grote rol.

  Doorlopend

Samenwerking RES U16

Binnen het RES-samenwerkingsverband werken we aan de vastgestelde doelen voor het grootschalig en duurzaam opwekken van elektriciteit in onze regio.

   Doorlopend

Lokale oplossingen voor netcongestie

We onderzoeken welke oplossingen er lokaal zijn om de impact van de netcongestie te verminderen.

  Na 2024

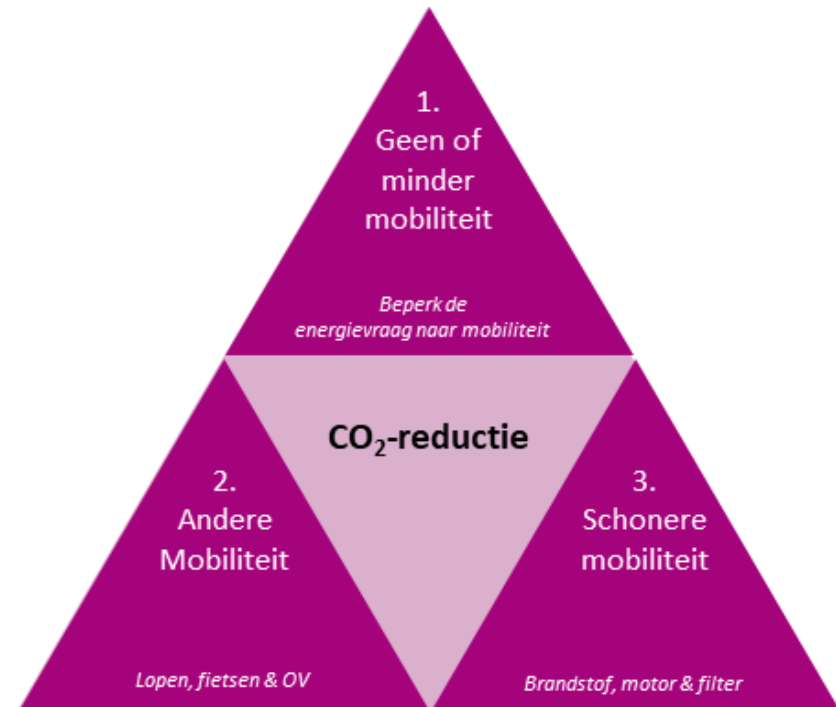
€ 45.000

4.4 Verkeer en vervoer

Een aanzienlijk deel van de CO₂-uitstoot (26%)in onze gemeente wordt veroorzaakt voor verkeer en vervoer. Een klimaatneutrale gemeente in 2050 is alleen haalbaar door ons *minder* te verplaatsen, ons *anders* te verplaatsen (ov, fiets, lopen) en ons *groener* te verplaatsen (minder fossiele brandstoffen).

Voor 2030 hebben we het doel 37% minder CO₂-uitstoot te hebben in onze gemeente door verkeer en vervoer⁹ t.o.v. 2017. Dit komt neer op een vermindering van 22.000 ton CO₂. Deze reductie wordt grotendeels behaald door wijzigingen in het wagenpark en de brandstofmix. Als gemeente hebben we weinig invloed op deze ontwikkelingen. We zetten daarom in op ondersteunend beleid en gedragsverandering..

Naast de reductie van CO₂ heeft het verduurzamen van het verkeer en vervoer meer voordelen: De luchtkwaliteit en leefbaarheid verbetert en er is meer ruimte voor een groene leefbare omgeving. Wanneer er in plaats van de auto bijvoorbeeld meer voor de fiets of wandelen wordt gekozen, draagt dit ook bij aan de persoonlijke gezondheid en vitaliteit van de inwoners. Als gemeente stimuleren we het gebruik van duurzame vervoersmiddelen en richten we de infrastructuur hier op in. Waar mogelijk geven we zelf het goede voorbeeld door bijvoorbeeld ons wagenpark te verduurzamen.

Figuur 1. Trias mobilica

⁹ Exclusief (auto)snelwegen, spoor- en luchtverkeer

Laadinfrastructuur

Om elektrisch rijden in de gemeente te stimuleren zijn voldoende oplaadmogelijkheden noodzakelijk. We verwachten we dat er 500 tot 600 publieke laadpunten nodig zijn in 2030.

Deelmobiliteit

Samen met Heuvelrug Energie ontwikkelen een aanpak om de elektrische deelauto te stimuleren en te faciliteren.

Elektrisch (doelgroepen)vervoer

We zetten in op elektrificeren van het gemeentelijk wagenpark en de voertuigen van partners.

Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)

Bij de actualisatie van het GVVP hebben we aandacht voor duurzame mobiliteit.

Stimuleren van ov- en fietsgebruik

Met voorlichting, educatie of ludieke acties wijzen we inwoners en bezoekers van de gemeente op de mogelijkheden om anders te reizen.

Werkgeversaankpak woon-werkverkeer

We gaan aan de slag met een werkgeversaankpak, waarin werknemers worden gestimuleerd om emissievrij of -arm naar het werk te gaan. Daarbij starten we met mobiliteitscans voor bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Band op Spanning

Met een goed opgepompte band verbruikt een auto minder brandstof, zorgt voor minder CO2-uitstoot, rijdt goedkoper en maakt minder lawaai. Daarom plaatsen we slimme bandenpompen in de gemeente.

4.5 Gemeente als voorbeeld

Door duurzaamheid voorop te stellen en slimme keuzes voor de lange termijn te maken, geven wij als gemeente het goede voorbeeld. Voor het gemeentelijk vastgoed willen we in 2030 minimaal 55% minder CO₂ uitstoten in 2030 t.o.v. 2017 en maken we onze gebouwen zo snel mogelijk aardgasvrij.

Als beheerder van een grote vastgoedportfeuille en wagenpark, uitvoerder van publiekrechtelijke taken en opdrachtgever van grootschalige bouwprojecten, heeft de gemeente veel kansen om te verduurzamen (zie ook de eerdere thema's). En dat gaan we ook doen.

We geven zichtbaar het goede voorbeeld en zijn zo een betrouwbare gesprekspartner. Daarmee beïnvloeden we direct en indirect het gedrag van inwoners en ondernemers en dragen we bij aan onze reductiedoelen.

€ 90.000

Maatschappelijk vastgoed

Om het verduurzamen van de gebouwen structureel te borgen, worden de benodigde maatregelen opgenomen in een Duurzaam Meerjarenonderhoudsplan (DMJOP).

Start Q2 2023

CO₂-prestatieladder

Om onze CO₂-footprint jaarlijks te monitoren, maken we gebruik van de CO₂-prestatieladder: een systeem dat inzicht geeft in de CO₂-uitstoot van de gemeente.

Start Q3 2023

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Als inkoper van onder meer facilitaire zaken gaan we verantwoord te werk en nemen we duurzaamheid mee als criterium.

Doorlopend

4.6 Circulaire economie

De hoeveelheid grondstoffen die wereldwijd wordt gebruikt, is de afgelopen vier decennia verdrievoudigd. Dit zorgt voor verdere verhoging van het energieverbruik en de uitstoot van CO₂ (9% van de nationale uitstoot). In een circulaire economie staat het efficiënte gebruiken van grondstoffen centraal: afval bestaat niet en grondstoffen worden steeds opnieuw gebruikt.

Het Rijk wil dat de Nederlandse economie in 2050 volledig circulair is. In het landelijke Klimaatakkoord is mede daarom de urgentie voor een circulaire economie onderstreept. Onze doelen zijn in eerste instantie gericht op het reduceren van de CO₂-uitstoot binnen onze gemeentegrenzen. Maar ook bij de productie van goederen die wij gebruiken komt CO₂ vrij, veelal buiten onze gemeentegrenzen. We verwachten voor 2030 landelijke beleid waarvoor de uitvoering op lokaal niveau wordt neergelegd. We sorteren hier alvast op voor door het thema Circulaire economie op te nemen in dit programma.

'We verminderen lokaal de CO₂-uitstoot door te isoleren, maar houden geen rekening met de CO₂-uitstoot bij de productie van isolatiematerialen. Kijk naar het grotere plaatje!'

– Duurzame Denker

Hoe het beleid er uit gaat zien en welke – extra- stappen we als gemeente zelf willen zetten is op dit moment grotendeels onduidelijk. Op dit moment werken we aan het verminderen van afval, ondersteunen we recycling-initiatieven en is circulair bouwen bij nieuwbouw onderdeel van Duurzaam bouwen. En we hebben globale ideeën hoe we verder aan de slag kunnen gaan met het onderwerp zodra de beleidsrichting duidelijk is.

Lopende projecten en initiatieven

Afval verminderen en meer recyclen

We verminderen het afval door het gebruik van bijvoorbeeld kringloopwinkels en repaircafé's te stimuleren. Daarnaast gaan we werken met gedifferentieerde tarieven (DIFTAR).

Circulair bouwen

We maximaliseren het massapercentage van non-virgin en biobased materialen in nieuwbouw.

Ideeën

Roadmap circulaire economie

Als eerste stap naar een circulaire toekomst brengen we de route in kaart.

Biobased isoleren

Veel gebruikte materialen voor isolatie zijn afkomstig van niet duurzame oorsprong. We onderzoeken hoe we dit kunnen verbeteren.

Inventarisatie voedselagenda

We inventariseren of we een Voedselagenda kunnen opstellen met plannen om de voedseltransitie in beweging te zetten.

€ 206.500

4.7 Programmabreed

Naast de eerder genoemde projecten en initiatieven kent dit programma activiteiten die breder zijn dan een enkel thema. We maken hierbij onderscheid in projecten die direct bijdragen aan de strategie om een duurzaamheidsnetwerk op te bouwen en overige projecten.

Duurzaamheidsnetwerk

Vrijwilligers energiebesparing

Namens de gemeente zijn veel vrijwilligers actief op het gebied van energiebesparing en verduurzaming. Momenteel zijn er drie groepen vrijwilligers met elk hun eigen specialisme: energieambassadeurs, energiecoaches en -fixers, en de duurzaamheidsraad. Dit waardevolle vrijwilligersnetwerk gaan we verder uitbreiden.

Doorlopend

Lokaal Klimaatakkoord en Klimaatpartners

In 2022 is het Lokaal Klimaatakkoord (LKA) gelanceerd: een doe-akkoord waarmee georganiseerde inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties afspreken samen te werken om hun CO₂-uitstoot terug te dringen én de energierekening omlaag te brengen.

Doorlopend

Heuvelrugdoetmeer.nl

Het interactieve platform heuvelrugdoetmeer.nl is de ontmoetingsplek voor iedereen die aan de slag wil met duurzamer wonen, leven en energiebesparing in onze gemeente.

Doorlopend

Duurzaamheidsfonds

Steeds meer groepen inwoners willen samen aan de slag met verduurzaming. Die initiatieven willen wij zoveel mogelijk ondersteunen en daartoe richten we een duurzaamheidsfonds op.

Start Q3 2023

Overige projecten

Data-gedreven werken

We richten het ophalen, gebruik en beheer van data professioneel in. Dit helpt ons voor, tijdens en na afloop van projecten onder andere bij: het prioriteren van projecten; het stellen van haalbare doelen; het maken van onderbouwde keuzes; en het monitoren van de resultaten.

Doorlopend

€ 32.000

4.8 Koppelkansen

Wanneer we vanuit duurzaamheidsprojecten in contact zijn met inwoners of organisaties, nemen we kansen voor klimaatadaptatie; een gezonde en fysieke leefomgeving; en natuur en biodiversiteit mee in onze aanpak.

Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. Ook op de Utrechtse Heuvelrug hebben we daardoor steeds vaker te maken met droogte, heftige regenval en hoge temperaturen. In de dorpen kan het regenwater niet de grond inzakken, waardoor de bodem en het groen verdroogt en de grondwaterstand daalt. Het regenwater wordt via het riool afgevoerd, wat bij heftige regenbuien leidt tot overvolle riolen en water op straat. Een versteende omgeving houdt bovendien hitte vast en is slecht voor de biodiversiteit.

Waterrobuust en klimaatadaptief

We kunnen veel doen om de effecten van de klimaatverandering te beperken. In onze Lokale Adaptatie Strategie Utrechtse Heuvelrug staat dat we in 2050 onze gemeente waterrobuust en klimaatadaptief hebben ingericht. In het Water en Klimaatplan beschrijven we hoe we dit de komende jaren willen doen. We doen dit samen met inwoners, woningcorporaties, bedrijven, scholen, (zorg)instellingen en agrariërs. Ook zullen hun percelen klimaatadaptief moeten inrichten.

Gezonde fysieke leefomgeving

Onze gemeente kent over het algemeen een goede kwaliteit van de leefomgeving. De groene omgeving, de stilte en donkerte en de schone lucht maken de gemeente een geliefde plek om te wonen, werken en recreëren.

Voorlichting, beleid en milieuregels

Onze ambitie is om de milieukwaliteit te behouden en waar mogelijk te verbeteren. Zaken als geluid, lucht- en bodemkwaliteit, geur- en lichthinder en de sanering van asbestdaken, monitoren we samen met de omgevingsdienst regio Utrecht (ODRU). We doen wat nodig is om te voldoen aan de wettelijke normen en waar het kan zetten we extra stappen. Met voorlichting, beleid en milieuregels willen we er als gemeente voor zorgen dat de hoge kwaliteit van onze leefomgeving blijft én verder verbetert.

Actieplan luchtkwaliteit

Het college heeft in december 2021 het Schone Lucht Akkoord (SLA) ondertekend. Daarmee verplichten we ons als gemeente in te spannen voor een betere luchtkwaliteit. Naast de SLA-basismaatregelen werken we extra acties uit om de luchtkwaliteit verder te verbeteren (zie actieplan 'Samen gezonder met schonere lucht 2022 - 2030').

Natuur en biodiversiteit

Diversiteit in de natuur en robuuste ecosystemen zijn van belangrijk voor onze voedselvoorziening, gezondheid en welbevinden. We werken continu aan het behoud en versterken van onze natuur en landschap. Dat begint met het gezond en leefbaar houden van onze dorpen en onze buitengebieden. Biodiversiteit, bomen, ecologisch beheer, recreatie, natuur en landschap zijn hierbij uitgangspunten.

Kansen grijpen

De thema's natuur, biodiversiteit en duurzaamheid raken elkaar. Zo zijn er bij het isoleren van gevels en daken kansen voor het verbeteren van nestelmogelijkheden van gebouwgebonden soorten zoals de mus, de gierzwaluw en de vleermuis. Ook doen we mee met initiatieven als 'Maai mei niet', kiezen we voor biologische en inheemse beplanting (op de juiste plek) en zetten we waar mogelijk natuurlijke bestrijding door natuurlijke vijanden in plaats van gif. Om de juiste soorten aan te trekken verbinden we groengebieden. We hebben aandacht voor een goede bodemkwaliteit en bij ruimtelijke ontwikkelingen sparen we waar mogelijk bomen en groen.

5 Monitoring en Klimatroutekaart

We monitoren de voortgang van dit programma. Zo staan we stil bij de successen en kunnen we tijdig bijsturen als we doelen niet lijken te halen.

Monitoring

Toelichting

We hebben indicatoren vastgesteld om de CO₂ reductie en energie-opwek te monitoren. Deze indicatoren zeggen iets over het verleden en het nu. Data lopen vaak één à twee jaar achter: Op dit moment (maart 2023) gaat de laatste complete dataset over het kalenderjaar 2021. Op de volgende pagina staan de grafieken waarmee we de doelen monitoren. Daarnaast onderhouden we een uitgebreidere monitoring waarin ook andere indicatoren zijn opgenomen¹⁰. We werken de complete monitoring een keer per jaar bij op basis van de meest actuele cijfers.

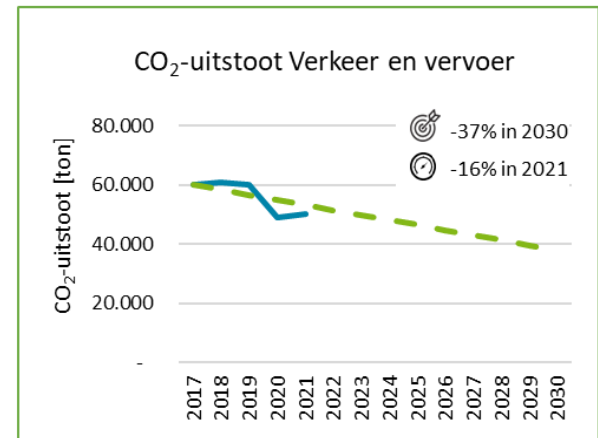
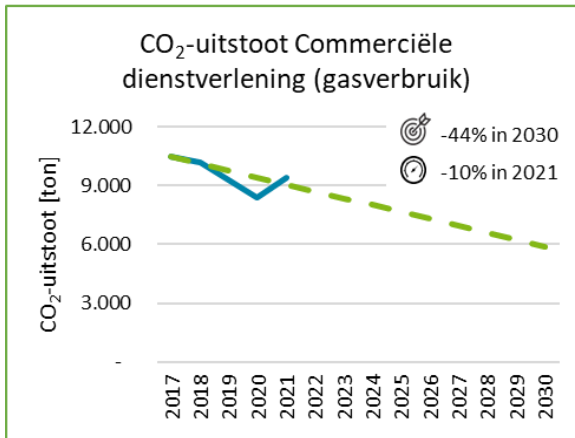
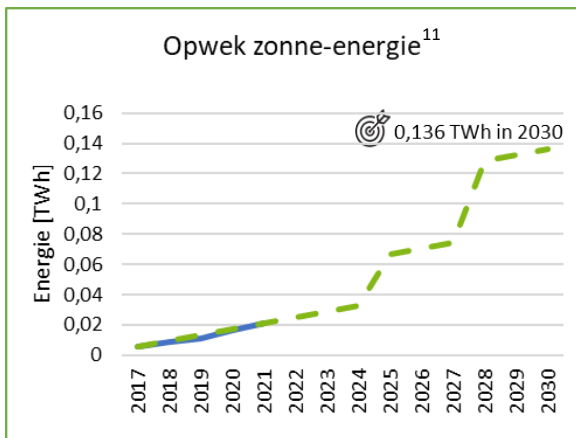
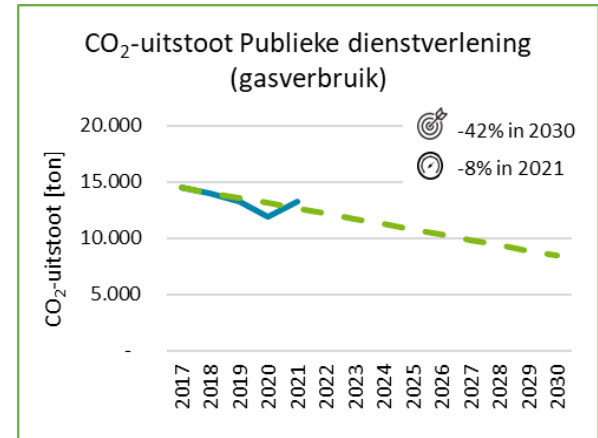
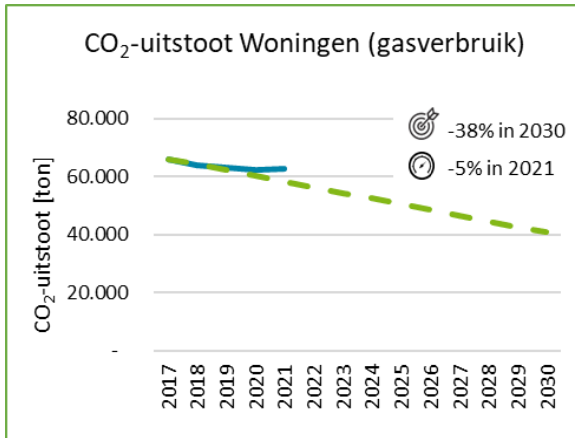
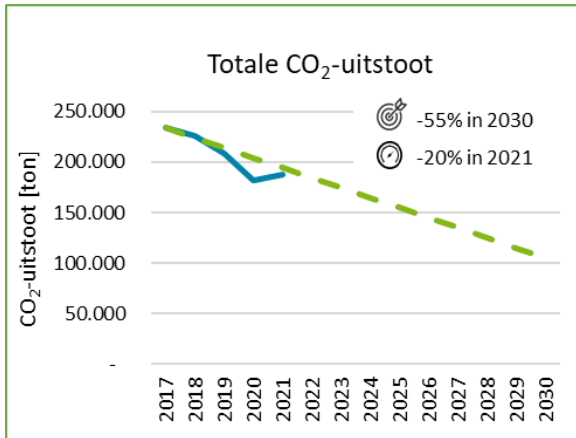
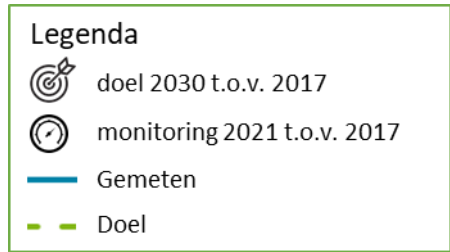
Monitoring doelen

We zien dat in 2020 er door de coronamaatregelen minder CO₂-uitstoot was dan gebruikelijk. Inmiddels is deze weer wat gegroeid. In vergelijking met 2017 is de CO₂-uitstoot in onze gemeente in 2021 met 20% verminderd. Uitgaande van een lineaire trend van 2017 naar 2030 liggen we daarmee exact op koers naar 55% CO₂-reductie in 2030. Dit is met name te danken aan gebruik van duurzaam opgewekte elektriciteit (66%) en minder uitstoot door verkeer en vervoer (21%).

Als we kijken naar de doelen voor vermindering van aardgas zien we dat er ten opzichte van 2017 16% minder CO₂-uitstoot is als gevolg van het gebruik van aardgas (temperatuur gecorrigeerd). Bij een lineaire trend tussen 2017 en 2030 had dit in 2021 36% moeten zijn om de doelen te halen. Dit komt met name doordat de vermindering van het gebruik van aardgas in de bebouwde omgeving achterblijft bij de doelstelling. Voor woningen wordt 13% minder CO₂ uitgestoten als gevolg van het gebruik van aardgas en voor de sectoren commerciële en publieke dienstverlening is dit respectievelijk 24% en 20%. De toename van het gasverbruik tussen 2020 en 2021 is grotendeels toe te schrijven aan een toename in de sector dienstverlening.

We verwachten geen lineaire trend tussen 2017 en 2030 omdat er meerdere stappen doorlopen moeten worden voordat in een woning of bedrijf daadwerkelijk substantieel minder gas verbruikt wordt. De grote effecten van maatregelen om particuliere woningeigenaren en ondernemers te bewegen stappen te zetten richting aardgasvrij verwachten we pas over een paar jaar. We zouden wel een versnelling in de reductie van het gebruik van aardgas moeten zien in de komende jaren.

¹⁰ Zie 'Indicatoren duurzaamheid – monitoring 2021', gemeente Utrechtse Heuvelrug

Figuur 2. Monitoring 2021

¹¹ Het doel van 0,136 TWh zonne-energie in 2030 bestaat uit 0,08 TWh uit zon op het land en 0,056 TWh uit zon op dak.

Klimatroutekaart

De Klimatroutekaart (zie volgende pagina) laat zien welke weg we al hebben afgelegd sinds 2017 en geeft een voorspelling van de CO₂-uitstoot in 2030 op basis van de voorgenomen projecten en initiatieven. Voor deze voorspelling maken we gebruik van de Klimaat en Energieverkenning 2022¹² (KEV) van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). In de KEV heeft het PBL de landelijk verwachte CO₂-reductie berekend op basis van vastgesteld en voorgenomen beleid. Het PBL gaat daarbij uit van meerdere economische scenario's en neemt ook ontwikkelingen als bevolkingsgroei mee in hun berekeningen. Dit leidt tot een bandbreedte in de voorspelling.

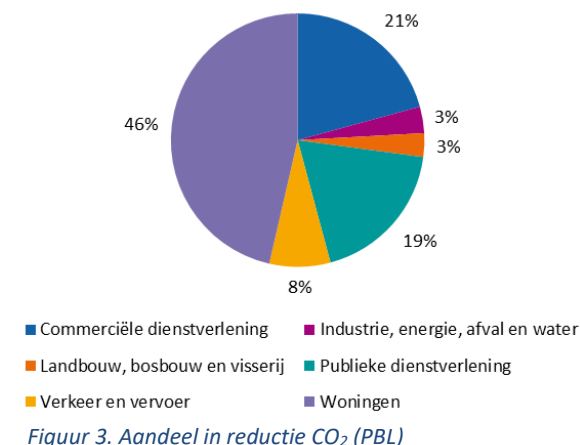
Als we het uitgangspuntendocument van de KEV met vastgesteld en voorgenomen beleid naast onze gemeentelijke projectenlijst leggen zien we dat deze bijna een op een overeenkomen. Alleen voor maatschappelijk vastgoed lopen we in de plannen iets voor op het landelijke beleid. We nemen daarom aan dat de landelijke voorspelling omgerekend naar het aandeel per sector ook toegepast kan worden op onze gemeente¹³ (zie [figuur 3](#)).

Uit de Klimatroutekaart kunnen we opmaken dat het doel van 55% CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 2017 volgens deze voorspelling niet gaan halen. We komen volgens de berekening uit op maximaal 48%.

Deze bevindingen zijn in lijn met de conclusie die het PBL trekt; op basis van het nu vastgestelde en voorgenomen beleid gaan we de doelstellingen niet halen. Het PBL stelt dat een deel van de landelijke klimaatplannen en Europese beleidsplannen nog onvoldoende is uitgewerkt om het effect van maatregelen te kunnen doorrekenen. Ook kan een deel van de nog niet uitgewerkte plannen (geagendeerd beleid) uit het Coalitieakkoord in 2030

¹² <https://www.pbl.nl/publicaties/klimaat-en-energieverkenning-2022>

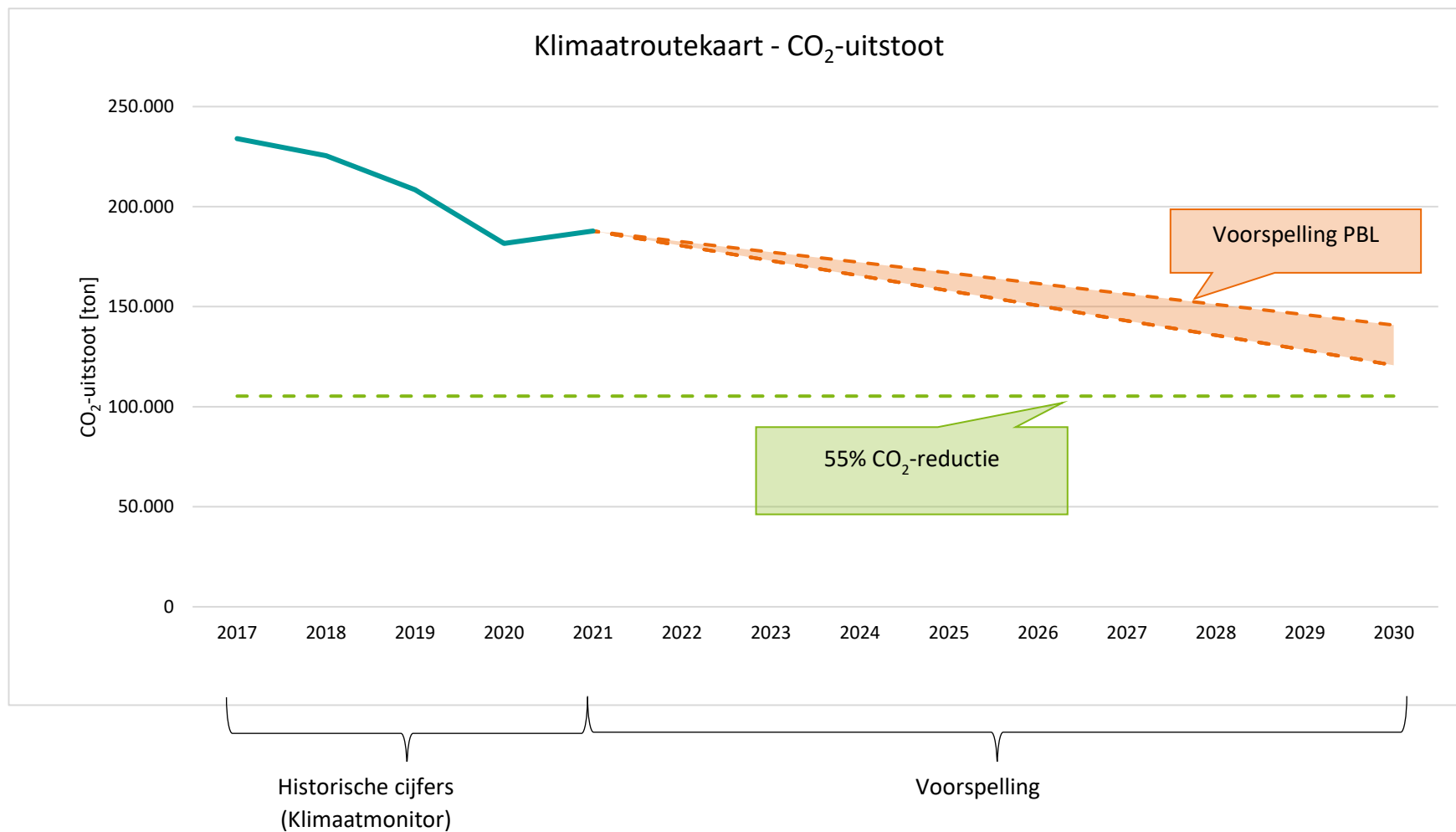
voor extra emissiereductie kan zorgen. In onze gemeente zullen uit dit pakket maatregelen naar verwachting met name de normering van de hybride warmtepomp, afschaffing van de verhuurderheffing en verduurzaming van maatschappelijk vastgoed een positief effect hebben.

Een snellere uitvoering van de bestaande plannen én formulering van aanvullend beleid zijn nodig om het Nederlandse klimaatdoel in 2030 te halen. – KEV 2022, PBL

Deze conclusie onderstreept de **urgentie** van dit programma. We kunnen niet achteroverleunen en moeten blijven inzetten op maximaal resultaat binnen ieder project en initiatief. En als er kansen zijn om een extra stap – hoe klein dan ook - te zetten moeten we deze met beide handen aangrijpen. En we kunnen concluderen dat er extra maatregelen en wetgeving nodig zijn vanuit het Rijk om de doelstelling van 55% CO₂-reductie in onze gemeente in 2030 te halen.

¹³ De Klimatroutekaart biedt de mogelijkheid om eventuele extra lokale maatregelen ten opzichte van het landelijke beleid in de toekomst toe te voegen aan de berekening.

Figuur 4. Klimaatroutekaart 2021-2030

Deel 2: Verdieping

6 Toelichting projecten en initiatieven per thema

In dit tweede deel van het programmaplan lichten we de projecten en initiatieven nader toe.

6.1 Wonen

Duurzaam Wonen (doelgroepenaanpak)

Particuliere eigenaren

Isolatie van woningen is de belangrijkste maatregel voor het aardgasvrij maken van woningen. Een deel van de inwoners weet zelf de weg naar duurzame maatregelen te vinden, maar een groot deel heeft extra ondersteuning nodig. Vanuit de gemeente stimuleren wij hen stappen te zetten zodat zij straks klaar zijn voor de overstap naar een alternatief voor aardgas. Duidelijke communicatie over concrete mogelijkheden en voordelen, en het bij elkaar brengen van mensen, speelt hierin een belangrijke rol. We houden rekening met de mate van zelfredzaamheid van inwoners, de mate van betrokkenheid, het type woning, de financiële positie van inwoners en de energetische staat en WOZ-waarde van woningen.

Inwoners met een kleine portemonnee

Energiearmoede is een groeiend probleem in Nederland en ook in onze gemeente. Steeds meer huishoudens hebben een energierekening die te hoog is in verhouding tot het inkomen. Dit is zowel een energie- als een inkomensprobleem. Daarom werken we samen met partnerorganisaties en met woningcorporaties. Wij zetten in op het identificeren en voorkomen van energiearmoede en nemen gerichte maatregelen om onze inwoners te helpen. Voorbeelden zijn het gericht inzetten van energiecoaches en energiefixers en het aanbieden van kleine energiebesparende maatregelen via het platform Bespaar Slimmer.

Steeds meer huishoudens hebben een energierekening die te hoog is in verhouding tot het inkomen

Inwoners met slecht geïsoleerde woningen

Vanuit het Nationaal Isolatie Programma (NIP) van het Rijk zijn subsidiegelden beschikbaar gesteld om een aanpak voor het isoleren van slecht geïsoleerde woningen te ontwikkelen. Het NIP richt zich op koopwoningen met een laag energielabel (D, E, F, G) of vergelijkbare energetische staat, waarvan 80% een WOZ-waarde onder het gemiddelde van de gemeente heeft (ca. 4.000 woningen). We leggen in een subsidieregeling vast hoe we deze gelden besteden.

Isolatie van slecht geïsoleerde woningen is de belangrijkste maatregel voor het aardgasvrij maken van woningen

Inwoners van monumenten

De gemeente Utrechtse Heuvelrug kent meer dan 1.000 monumenten (4%). Om die gebouwen leefbaar te houden én voor toekomstige generaties te behouden, is verduurzaming noodzakelijk. Dat is uiterst complex, het vergt maatwerk en specialistische kennis. We ontwikkelen een aanpak die eigenaren helpt hun monument op verantwoorde wijze te verduurzamen: met oog voor cultuurhistorische waarden, bouwkundige staat en bouwfysische situatie. Een voorbeeld hiervan is een pilot waarbij zonnepanelen onder bepaalde voorwaarden zonder vergunning op monumenten mogen worden gelegd. We breiden ons digitale energieloket JouwHuisSlimmer.nl uit met een eigen module voor verduurzaming van monumenten en hebben extra aandacht voor mogelijke subsidies en financieringsmogelijkheden.

Huurders

Ongeveer 36% van het woningbestand in de gemeente bestaat uit huurwoningen. Anders dan bij woningeigenaren zijn huurders bij het verduurzamen van hun woning veelal afhankelijk van de verhuurder. Met de verhuurders- en zo mogelijk ook de huurdersorganisaties maken we afspraken over verduurzamen van het bestaand bezit. Jaarlijks wordt beoordeeld of het nodig is de gemaakte afspraken bij te stellen op basis van nieuwe inzichten.

Vereniging van Eigenaren

Verenigingen van Eigenaren (VvE's) zijn verantwoordelijk voor de verduurzaming van een pand of gebouw. Zij kampen met specifieke belemmeringen: de ALV moet akkoord gaan voordat een maatregel getroffen kan worden, de financiën (spaarpot) moeten op orde zijn en/of er moet bereidheid en mogelijkheid zijn om een lening aan te gaan. Er is voldoende wil, daadkracht en capaciteit nodig om offertes op te vragen en opdracht te verstrekken. Daarbij zijn de te treffen maatregelen veelal complexer, grootschaliger en duurder dan voor individuele woningen. VvE's hebben daarom niet alleen behoefte aan inhoudelijke kennis, maar vaak ook aan procesbegeleiding. Dat vraagt om een concrete aanpak voor deze doelgroep. Deze uitdaging is niet uniek voor onze gemeente. Daarom onderzoeken we wat we zelf kunnen doen en waar we gebruik kunnen maken van bestaand aanbod van andere organisaties.

Bewustwording energiebesparing

De hoge energieprijzen hebben ervoor gezorgd dat inwoners zich veel meer bewust zijn van hun energieverbruik. Sinds 2022 is er dan ook veel vraag naar energiescans door de vrijwillige energieambassadeurs en wordt er veel gereageerd op aanbod op het gebied van energiemaatregelen vanuit de gemeente. Het is van belang op dit momentum in te blijven spelen. Daarbij houden we er rekening mee dat inwoners uit zichzelf bewuster zijn van energiebesparing tijdens de koudere maanden, terwijl de voorbereiding voor maatregelen ook al in gang gezet kan worden tijdens warmere jaargetijden.

Er zijn doorlopende communicatiecampagnes voor het aanjagen van gedragsverandering met betrekking tot energie besparen. Het lokaal energieloket JouwHuisSlimmer.nl is hiervoor het primaire communicatiemedium.

Soortenmanagementplan

Isoleren kan ook nadelen hebben voor diersoorten die onder het dak of in de spouwmuur leven. Het soortenmanagementplan (SMP) brengt in kaart waar de beschermde diersoorten (huismus, gierzwaluw en verschillende soorten vleermuizen) zitten binnen de bebouwde kom. Dit overzicht stelt ons in de gelegenheid om met oog voor de beschermde dieren en hun leefgebied en met in achtneming van de natuurkalender op een verantwoorde wijze gebouwen te isoleren en zonnepanelen te plaatsen.

Duurzame Wijk

Tot en met 2025 starten we in de acht startwijken uit de Transitievisie Warmte plus vier extra wijken met de wijkaanpak. Een wijk bestaat uit woningen die in hetzelfde gebied liggen en/of soortgelijk zijn qua bouwjaar of type. Uiteindelijk komen alle wijken in de gemeente aan bod. We zijn al aan de slag in drie wijken.

Een Duurzame Wijk is klaar als alle woningen in de wijk kunnen overschakelen op een aardgasvrij alternatief voor warmte. De wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (in ontwikkeling) rekent op een doorlooptijd van ongeveer acht jaar om een wijk van het aardgas af te sluiten, vanaf het moment dat een alternatief in beeld is.

In een Duurzame Wijk werken bewoners, gemeente en lokale netwerken samen aan het verduurzamen van de gebouwen

In een Duurzame Wijk werken bewoners, gemeente en lokale netwerken samen aan het verduurzamen van de woningen. De gemeente biedt kennis en informatie, verlaagt drempels, geeft aanleiding om stappen te zetten en faciliteert samenwerking door netwerken op te bouwen.

Binnen het spoor Duurzame Wijk hebben we persoonlijk contact met bewoners. Dat biedt kansen om te communiceren over andere duurzame onderwerpen. We bouwen met de Duurzame Wijk mee aan het Duurzaamheidsnetwerk.

Energiedienstenorganisatie

Samen met andere gemeentes en de provincie Utrecht onderzoeken we de mogelijkheid om een energiedienstencentrum (EDC) op te zetten. Binnen het EDC worden menskracht, expertise en ICT op het gebied van de energietransitie. Uitgangspunt is dat het EDC van en voor de deelnemende gemeenten is. Het is een groeimodel waar we in kleine stapjes naar toewerken. De verwachting is dat we met een EDC minder tijd kwijt zijn aan

de ontwikkeling van bijvoorbeeld subsidieregelingen en wijkaanpakken en beter kunnen sturen op de uitvoering. Inwoners profiteren van het EDC door een verbeterde dienstverlening.

*'Ik vind het belangrijk dat onderzoeken worden gedeeld met zo veel mogelijk mensen. We kunnen allemaal van elkaar leren!' –
Duurzame Denker*

Duurzame Warmte

Onderzoek alternatieve warmtebronnen

Om af te kunnen stappen van aardgas, zijn alternatieve warmtebronnen nodig. We gaan de komende jaren actief op zoek naar mogelijkheden en omarmen innovaties. Waar kansen zijn, zetten we ons in om deze te benutten. We hebben niet alleen aandacht voor warmte maar ook voor de toenemende vraag naar koeling.

Er loopt een haalbaarheidsstudie naar het benutten van warmte uit de RWZI Driebergen (warmtenet Wildbaan/Dennenburg). Bij verduurzaming op geschikte locaties voor riothermie (riolering als warmtebron) attenderen we eigenaren op deze mogelijkheid. Voor het gemeentekantoor wordt riothermie op dit moment al meegenomen als mogelijke optie. De komende jaren wordt duidelijk of er daarnaast kansen zijn voor geothermie.

In regionaal verband verkennen we de mogelijkheden voor groen gas (biogas) en waterstof. En via studies onderzoeken we hoe we zonnewarmte kunnen benutten (kleinschalig op daken, grootschaliger op asfalt, kunstgras, etc.). Als duidelijk is dat er voor een wijk géén collectieve alternatieven komen, zijn woningen aangewezen op individuele oplossingen (zonnecollectoren, *all electric* warmtepomp). We onderhouden contact met Stedin over wat dit betekent voor de belasting van het elektriciteitsnet.

Duurzaam bouwen

Duurzaam bouwen – beleid opstellen en borging

Bij nieuwbouw van zowel woningen als andere gebouwen, worden keuzes gemaakt die bepalend zijn voor de komende 50 jaar of langer. De keuzes zijn bepalend voor de hoeveelheid CO₂-uitstoot en de uitputting van grondstoffen. Eenvoudiger dan bij bestaande bouw, kunnen we bij nieuwbouw direct de juiste duurzame keuzes maken.

Eenvoudiger dan bij bestaande bouw, kunnen we bij nieuwbouw direct de juiste duurzame keuzes maken

De volgende belangrijke stap is de vertaling van het convenant Duurzame Woningbouw naar een gemeentelijk duurzaam bouwenbeleid, met eisen en ambities voor nieuwbouw en de borging daarvan binnen de gemeentelijke organisatie. We richten ons daarbij niet alleen op woningbouw maar ook op andere gebouwen.

Er worden twee sporen gevolgd:

- 1) Samen met de specialisten van de gemeente wordt het nieuwe beleid geformuleerd.
- 2) De borging van het beleid wordt meegenomen in de aanpak. Samen met projectleiders, vergunningverleners en toezichthouders, wordt gekeken wat nodig is om duurzaam bouwen structureel mee te nemen. Benodigde capaciteit, kennis of anders worden meegenomen in het project.

Bouwpartijen die actief zijn in de gemeente informeren we over ons duurzaam bouwenbeleid.

Convenant Duurzame Woningbouw

De gemeente heeft in oktober 2022 het convenant Duurzame Woningbouw ondertekend en wil dit minimaal invullen voor niveau 'brons'. In dit convenant komen de doelstellingen samen op het gebied van klimaatadaptatie, energietransitie, circulair bouwen, groen- en natuur-inclusief bouwen, duurzame mobiliteit en een gezonde leefomgeving. Dit convenant is al ondertekend door ruim 100 partijen, zowel gemeenten als bouwbedrijven. We houden in de gaten wanneer het mogelijk is om het niveau te verhogen naar 'zilver' of 'goud'.

6.2 Bedrijven en organisaties

Doelgroepenaanpak

Maatschappelijk vastgoed

Maatschappelijke gebouwen kennen vele variaties qua type gebouw, gebruik en eigenaarschap. Gebouweigenaren en -gebruikers zijn eindverantwoordelijk voor een CO₂-neutraal gebouw. Er bestaat momenteel een incidenteel hulpaanbod voor maatschappelijke gebouwen. We willen naar een meer structurele ondersteuning (op maat) aan maatschappelijke gebouwen. Daarmee geven we eigenaren van maatschappelijk vastgoed handelingsperspectief en dragen we bij aan de financiële gezondheid van maatschappelijke organisaties.

We richten ons op de volgende maatschappelijke doelgroepen (sectoren):

- Sport - sportaccommodaties
- Onderwijs - scholen
- Zorg & Welzijn - zorginstellingen
- Cultuur - kunst- & cultuurinstellingen
- Monumenten - Religieuze gebouwen

Horeca en Recreatie

De horeca- en recreatiesector is een belangrijke economische pijler in onze gemeente. Helaas mét een relatief grote klimaatvoetafdruk. We zetten in op een sector die zich onderscheidt op het gebied van duurzaamheid. Samen met het Regionaal Bureau voor Toerisme (RBT) en de Koninklijke Horeca Nederland (KHN) werken we aan een aanpak om deze sector te begeleiden naar verdere verduurzaming. Voor de

recreatiesector richten we ons op de vakantieparken, conferentiecentra en de kleine verblijfsrecreatie. We proberen bij de uitvoering voor wat betreft vakantieparken aan te sluiten op het provinciale project 'Vitale vakantieparken'.

Bedrijventerreinen

Er zijn zes kleinschalige bedrijventerreinen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug, met een mix van bedrijven zoals kantoren, productiebedrijven, detailhandel en groothandel. Het verduurzamen van deze bedrijventerreinen vraagt een collectieve aanpak. Samen met de ondernemers en vastgoedeigenaren werken we aan een collectieve verduurzamingsaanpak per terrein. Daarbij maken we gebruik van de ondersteuningsmogelijkheden vanuit het Rijk.

Ook veel mkb-bedrijven ontbreekt het aan tijd, middelen en ruimte om met verduurzaming bezig te zijn

MKB

Ook veel mkb-bedrijven ontbreekt het aan tijd, middelen en ruimte om met verduurzaming bezig te zijn. Een groot deel van het mkb komt daarom niet in actie, terwijl verduurzamen voor veel bedrijven verplicht is

via de Energiebesparingsplicht¹⁴ die geldt vanaf 1 januari 2023. We zetten een campagne op om ondernemers te helpen energiebesparende maatregelen te treffen. Daarin geven we winkeliers en andere bedrijven slimme en eenvoudig toe te passen tips voor energiebesparing. Daarbij maken we gebruik van de ondersteuningsmogelijkheden die het Rijk en de provincie bieden.

Agrarische sector

In het buitengebied willen we stappen zetten naar een duurzame en circulaire agrarische sector, in samenwerking met verschillende partners. We inventariseren wat we samen kunnen doen om de landbouw duurzamer en circulair te maken. We trekken hier samen op met de provincie en volgen de landelijke ontwikkelingen.

Overige projecten

Routekaart Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed

Voor het klimaatneutraal maken van maatschappelijke gebouwen ontwikkelen we een versnellingsaanpak, passend bij de doelgroep en de specifieke functie van gebouwen. Hierbij maken we onderscheid in maatschappelijk vastgoed in eigendom van de gemeente en vastgoed dat niet in eigendom is van de gemeente.

In de - nog te ontwikkelen - Routekaart Verduurzamen Maatschappelijk Vastgoed beschrijven we hoe het maatschappelijk vastgoed tot 2050 stapsgewijs wordt verduurzaamd. De scope van deze routekaart is het terugdringen van het gebouw-gebonden energiegebruik in onze gemeente: alle energie die nodig is voor verwarmen, koelen, ventileren en verlichten van een gebouw. De routekaart is de start van een proces,

waarbij we intensief samenwerken, experimenteren en leren, zodat we waar nodig kunnen bijsturen.

Energieloket voor ondernemers

Samen met energiecoöperatie Heuvelrug Energie (HE) hebben we het Trefpunt Duurzaam Ondernemen opgezet. Hier kunnen ondernemers uit de gemeente terecht met vragen over energiebesparing of subsidies en krijgen ze desgewenst een adviesgesprek. We kijken met HE of en hoe we dit loket kunnen optimaliseren om de tegemoet te komen aan de toenemende vraag en ondernemers te activeren en aan te jagen met bijvoorbeeld een energiescan of energiecoach. Daarbij werken we toe naar een vast aanspreekpunt voor ondernemers in de gemeente.

Wettelijke verplichtingen bedrijven

Voor bedrijven en organisaties zijn er al meerdere verplichtingen om te verduurzamen. Zoals de energiebespaarplicht, informatieplicht en energielabel C verplichting. In de komende jaren worden aanvullende verplichtingen verwacht. De rol van de gemeente is het informeren over deze verplichtingen. Met de ODRU wordt afgestemd over het toezicht op alle wettelijke duurzaamheid verplichtingen. En natuurlijk geven we zelf het goede voorbeeld met ons eigen vastgoed.

FairTrade gemeente

Onze gemeente is sinds 2011 een Fairtrade Gemeente. Dat betekent dat we als organisatie zelf FairTrade inkopen en Stichting Fairtrade gemeente Utrechtse Heuvelrug steunen. Vanuit het programma duurzaamheid faciliteren we deze werkgroep jaarlijks met een subsidie.

¹⁴ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/energiebesparingsplicht-2023>

6.3 Duurzame opwek

Zon op dak

De totale theoretisch potentie voor zon op dak is zo'n 520.000 zonnepanelen met een jaarlijkse opbrengst van 0,112 TWh. Uit onderzoek blijkt dat dit de daadwerkelijke potentie over het algemeen zo'n 45% tot 65% hiervan is. Onze ambitie voor 2030 is om de helft van de daken die theoretisch geschikt zijn voor zon op dak te benutten. Dit komt neer op 0,056 TWh voor grote en kleine daken samen, met de grootste potentie voor particuliere daken (0,03 TWh).

We stellen een actieplan op om het plaatsen van zonnepanelen te stimuleren. Hiervoor hanteren we een doelgroepenaanpak, voor onder meer woningen, scholen, sportverenigingen, monumenten en bedrijventerreinen. Het actieplan omvat concrete acties voor het stimuleren van het plaatsen van zonnepanelen op grote en kleine daken in de gemeente.

Onze ambitie voor 2030 is om de helft van de daken die theoretisch geschikt zijn voor zon op dak te benutten

Zon op land

We hebben als doel om in 2030 0,08 TWh duurzame energie op te wekken op land. Hierin spelen zonnevelden een grote rol. De voorkeur gaat uit naar het combineren van functies; bijvoorbeeld zonnepanelen op vuilnisbelten en in bermen van spoor- en autowegen. Om het doel te halen streven we er naar de benodigde zonnevelden voor 2026 vergund te hebben.

In 2022 zijn twee plannen voor het grootschalig en duurzaam opwekken van elektriciteit goedgekeurd door de raad (~0,029 TWh). Om het doel van 0,08 TWh te halen, is meer nodig. We werken een nieuwe aanpak uit om extra zonnevelden te realiseren.

Zonneveld op vuilstort Maarsbergen

De gemeente is eigenaar van de voormalige vuilstort van Maarsbergen met een oppervlakte van circa 7 hectare. We verkennen of er een zonneveld is te realiseren op deze plek.

Zonnelint

Wij onderzoeken of het mogelijk is een zonnelint te realiseren, met zonnepanelen in de bermen of op de geluidsschermen langs de A12. Dit doen we samen met buurgemeenten, provincie en Rijkswaterstaat binnen het OER-programma.

Overige projecten

Samenwerking RES U16

In de Regionale Energie Strategie (RES) staan de plannen voor het grootschalig en duurzaam opwekken van elektriciteit in onze regio. Binnen het RES-samenwerkingsverband werken we aan de vastgestelde doelen. Elke twee jaar wordt de voortgang gemonitord. En in 2025 herijken we de RES.

Lokale oplossingen voor netcongestie

De vraag naar transportcapaciteit van elektriciteit is groter dan het aanbod. We moeten dus naar een nieuw energiesysteem waar we hier slimmer, beter en anders mee omgaan. Zon en wind zijn overal beschikbaar. Maar het is niet overal even zonnig en het waait niet altijd even hard. Daar moet je rekening mee houden bij het ontwerpen van het energienetwerk van morgen. Zo zijn er bijvoorbeeld oplossingen op het gebied van energieopslag nodig. We onderzoeken welke oplossingen er lokaal zijn om de impact van de netcongestie te verminderen. We doen dit binnen het RES-samenwerkingsverband en samen met de netbeheerder.

6.4 Verkeer en vervoer

Laadinfrastructuur

Om elektrisch rijden in de gemeente te stimuleren zijn voldoende oplaadmogelijkheden noodzakelijk. Een deel van de inwoners/bezoekers kan op eigen terrein laden of op semipublieke plekken. Voor wie dit niet kan, plaatsen we openbare laadpalen. We plaatsen deze laadpalen op aanvraag en sluiten aan op de laadbehoefte in een wijk of buurt. Op basis van een prognose van de groei van het aantal elektrische auto's verwachten we dat er 500 tot 600 publieke laadpunten nodig zijn in 2030.

Deelmobiliteit

Een auto delen heeft veel voordelen. Doordat dezelfde auto door meer huishoudens gebruikt kan worden hoeven er minder auto's geproduceerd te worden en wordt het milieu minder belast. Ook zijn er minder parkeerplaatsen nodig. Samen met Heuvelrug Energie ontwikkelen een aanpak om de elektrische deelauto in de dorpen van de gemeente te stimuleren en te faciliteren.

Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP)

Het GVVP (Gemeentelijk Verkeers & Vervoers Plan) vormt het beleidskader voor het verkeer en vervoer in de gemeente. We actualiseren dit GVVP, met aandacht voor duurzame mobiliteit,- naast de verkeersproblematiek (hoofdwegennet), de parkeerproblematiek en de balans tussen de verschillende vervoersvormen.

Elektrisch (doelgroepen)vervoer

De gemeentelijke organisatie heeft een eigen wagenpark met veel verschillende voertuigen. Ook het doelgroepenvervoer (aanvullend openbaar vervoer) valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. We zetten in op elektrificeren van het gemeentelijk wagenpark en de voertuigen van partners. Op natuurlijke vervangingsmomenten vervangen

we voertuigen waar mogelijk voor elektrische varianten. Bij de concessieverlening voor het aanvullend openbaar vervoer is elektrisch vervoer een belangrijk criterium.

Werkgeversaankpak woon-werkverkeer

Werkgevers kunnen maatregelen nemen om werknemers op een duurzamere manier te laten reizen. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren van wonen dichtbij het werk, thuiswerken, parkeerbeleid of het aanbieden van gratis ov en/of fiets. We gaan aan de slag met een werkgeversaankpak, waarin werknemers worden gestimuleerd om emissievrij of -arm naar het werk te gaan. Daarbij starten we met mobiliteitscans voor bedrijven en maatschappelijke organisaties in de gemeente.

Stimuleren van ov- en fietsgebruik

Naast het 'vergroenen' van de mobiliteit (bijvoorbeeld elektrificeren) kan er ook duurzaamheidswinst behaald worden door te veranderen van vervoerswijze. Met voorlichting, educatie of ludieke acties wijzen we inwoners van de gemeente op de mogelijkheden om bijv. de auto in te ruilen voor de fiets of ov. Met 'groen alternatief voor bezoek' zetten we bezoekers aan om aan de randen van de gemeente te wisselen van vervoersmiddel en energiezuinig verder te reizen. Met een ketenbenadering zorgen we dat de aansluiting tussen diverse soorten vervoer wordt verbeterd.

Band op Spanning

Met een goed opgepompte band verbruikt een auto minder brandstof, zorgt voor minder CO₂-uitstoot, rijdt goedkoper en maakt minder lawaai. Daarom heeft de gemeente vier slimme bandenpompen in de gemeente geplaatst die via een display de gebruiker ondersteunen bij het oppompen van de autobanden. De gemeente blijft de samenwerking met Band Op Spanning voortzetten.

6.5 Gemeente als voorbeeld

Gemeentelijk vastgoed (eigen organisatie)

Als gemeente geven we het goede voorbeeld. We gaan alle eigen gebouwen verduurzamen en volgen daarbij de landelijke klimaatambities. Voor het gemeentelijk vastgoed betekent dit een CO₂-reductie van tenminste 55% in 2030. We maken onze gebouwen zo snel mogelijk aardgasvrij.

Om het verduurzamen van de gebouwen structureel te borgen, worden de maatregelen opgenomen in een Duurzaam Meerjarenonderhoudsplan (DMJOP).

CO₂-prestatieladder

Om onze CO₂-footprint jaarlijks te monitoren, maken we gebruik van de CO₂-prestatieladder: een managementsysteem dat inzicht geeft in de CO₂-uitstoot van de gemeente.

De CO₂-prestatieladder stimuleert ons om:

- Inzicht te houden in de eigen CO₂-uitstoot (als gevolg van onze organisatie en projecten).
- Continu te zoeken naar mogelijkheden om die uitstoot terug te dringen.
- Verduurzamingsmaatregelen daadwerkelijk uit te voeren.
- Verworven kennis transparant te delen.
- Samen met collega's, kennisinstellingen, maatschappelijke partijen en andere overheden actief te zoeken naar mogelijkheden om de CO₂-uitstoot samen terug te dringen.

Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Met de implementatie van Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) binnen de gemeentelijke organisatie, willen we de stap maken naar duurzaam intern opdrachtgeverschap. Door duurzaam en circulair in te kopen, letten we niet alleen op de prijs van de producten, diensten of werken, maar ook op de *effecten* van onze inkoop op milieu en sociale aspecten. We ondertekenen het Manifest MVOI en maken een Actieplan MVOI.

Door duurzaamheid voorop te stellen en slimme keuzes voor de lange termijn te maken, geven wij als gemeente het goede voorbeeld

6.6 Circulaire economie

Projecten in uitvoering

Circulair bouwen

Er moet de komende jaren veel veranderen in de manier waarop er gebouwd wordt en de materialen waarmee dat gebeurt. Circulair bouwen is onderdeel van het project Duurzaam bouwen. Hieruit volgen ambities en afspraken om het massapercentage van *non-virgin* (hergebruikte of gerecyclede) en *biobased* materialen in nieuwbouw (woningen en utiliteit) te maximaliseren.

Er moet de komende jaren veel veranderen in de manier waarop er gebouwd wordt en de materialen waarmee dat gebeurt

Bij sloop van gebouwen is het belangrijk onderdelen en materialen zo te verwijderen dat deze hoogwaardig hergebruikt kunnen worden. Het aanbod van secundaire materialen gaat zo omhoog en het wordt eenvoudiger in een bouwproject te werken met *non-virgin* materialen.

Afval verminderen en meer recyclen

Een belangrijke stap richting een circulaire economie is het verminderen van afval en het recyclen van afval dat wel wordt geproduceerd. We verminderen het afval door het gebruik van bijvoorbeeld kringloopwinkels en repaircafé's te stimuleren. Daarnaast gaan we werken met gedifferentieerde tarieven (DIFTAR). Per huishouden mag het restafval in 2030 niet meer dan 100 kg bedragen. Inwoners betalen een variabel bedrag voor restafval, afhankelijk van hoe vaak restafval wordt aangeboden. De prijsprikkel helpt om de hoeveelheid restafval te verminderen en zorgt voor bewustzijn van het eigen gedrag. Bijkomend kan de maatregel voor een geldbesparing zorgen bij zowel inwoners als de gemeente.

Mogelijke toekomstige projecten

Roadmap circulaire economie

Als eerste stap naar een circulaire toekomst brengen we de route in kaart. Hiervoor wachten we op meer landelijk beleid. We inventariseren de huidige situatie en mogelijkheden en stellen een Roadmap Circulair op. Daarbij laten we ons inspireren door het Rijksbrede programma Circulaire Economie, de Beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050 van de Provincie Utrecht en nog te ontwikkelen landelijk beleid.

Biobased isoleren

De komende jaren worden grote aantallen woningen geïsoleerd. Veel gebruikte materialen voor isolatie zijn pur, piepschuim, steenwol en glaswol: materialen afkomstig van niet duurzame oorsprong zoals bijvoorbeeld aardolie. Die bestaan wel - denk maar aan *biobased* isolatiematerialen, zoals houtvezel of hennep. Biobased materialen zijn echter vooralsnog beperkt voorradig terwijl de opgave om te isoleren groot is. We onderzoeken hoe we circulariteit en het gebruik van reststromen kunnen meenemen bij het aardgasvrij maken van de woningen.

Inventarisatie voedselagenda

De overgang naar een circulaire economie betekent dat we anders moeten kijken naar productketens, zoals de voedselketen. Er zijn verbeteringen mogelijk op meerdere vlakken: hulpbronnen (bodem, water, biodiversiteit), transport, voedselverspilling en hoogwaardige verwerking van reststromen. We inventariseren of we als gemeente, in navolging van het Rijk en de provincie, een Voedselagenda kunnen opstellen met plannen om de voedseltransitie in beweging te zetten.

6.7 Programmabreed

Duurzaamheidsnetwerk

Lokaal Klimaatakkoord en Klimaatpartners

In 2022 is het Lokaal Klimaatakkoord gelanceerd. Het is een doe-akkoord waarmee georganiseerde inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties afspreken samen te werken om hun CO₂-uitstoot terug te dringen én de energierekening omlaag te brengen. Dit doen zij door van elkaar te leren, elkaar te inspireren, te motiveren en te helpen.

Verschillende partijen uit onderwijs, bedrijfsleven, natuurbeheer en sport en recreatie ondersteunen het Lokaal Klimaatakkoord en kunnen zich Klimaatpartner noemen. Per maart 2023 zijn er 30 partners aangesloten. Dit aantal groeit hopelijk de komende jaren verder tot een breed netwerk.

Samen met deze Klimaatpartners organiseren we Klimaattafels. Aan die tafels kunnen partners met elkaar in gesprek. Zo helpen zij elkaar verder te komen in hun verduurzamingstraject. Samen met de Klimaatpartners bedenken en initiëren we activiteiten die helpen onze gezamenlijke ambities te bereiken.

Samen met de Klimaatpartners bedenken en initiëren we activiteiten die helpen onze gezamenlijke ambities te bereiken

Klimaatpartners zijn tegelijkertijd duurzame aanjagers door maatregelen te treffen in hun eigen organisatie en kennis te delen op bijeenkomsten, en door een voorbeeldrol te vervullen en anderen te inspireren.

We onderzoeken daarnaast de meerwaarde van een tweejaarlijks gezamenlijk overleg met lokale organisaties, waarin we de activiteitenagenda bespreken. Doel is een effectievere samenwerking, benutten van koppelkansen en afstemming van activiteiten.

Heuvelrugdoetmeer.nl

Er gebeurt al veel in onze gemeente, maar niet alle initiatieven zijn zichtbaar. Het interactieve platform heuvelrugdoetmeer.nl is er voor iedereen die aan de slag wil met duurzamer wonen, leven en energiebesparing in onze gemeente. Het is een plek waar burens, wijkgenoten en mensen uit verschillende dorpen elkaar vinden. Op heuvelrugdoetmeer.nl wissel je kennis uit, deel je tips, help je elkaar en ontdek je wat er speelt in de gemeente. Inwoners en organisaties doen er inspiratie op voor duurzame initiatieven of vinden gelijkgestemden om samen een nieuw initiatief te starten.

Steeds meer groepen inwoners willen samen aan de slag met verduurzaming

Duurzaamheidsfonds

Steeds meer groepen inwoners willen samen aan de slag met verduurzaming. Die initiatieven willen wij zoveel mogelijk ondersteunen en daartoe richten we een duurzaamheidsfonds op. Met subsidie uit het fonds stimuleren, versterken en versnellen we gezamenlijke particuliere initiatieven. Het gaat dan bijvoorbeeld om het bekostigen van een constructieberekening voor een postcoderoosproject, een haalbaarheidsonderzoek of een circulair initiatief. Voor ons als gemeente gaat het daarbij om relatief kleine bedragen waarmee wij kunnen zorgen dat initiatieven daadwerkelijk van de grond komen en niet blijven steken op financiële drempels.

Vrijwilligers energiebesparing

Namens de gemeente zijn veel vrijwilligers actief op het gebied van energiebesparing en verduurzaming. Daar zijn we als gemeente blij mee en trots op. Momenteel zijn er drie groepen vrijwilligers, met elk hun eigen specialisme: energieambassadeurs, energiecoaches en -fixers, en de duurzaamheidsraad. Dit waardevolle vrijwilligersnetwerk gaan we verder uitbreiden en we verwachten dat er de komende jaren meer groepen bijkomen. We zetten in op een goede organisatie van dit netwerk, we ondersteunen en faciliteren vrijwilligers met opleidingen helpen hen desgewenst als groep en blijven steeds in verbinding.

‘Maak gebruik van inwoners die zich inzetten en geef goede ondersteuning aan de vrijwilligers die met duurzaamheid, klimaatadaptatie e.d. bezig zijn.’ – inwoner

Randvoorwaarden

Data-gedreven werken

Duurzaamheid leeft sterk. Er is bijna geen onderwerp of vraagstuk meer te bedenken waarbij duurzaamheid geen rol speelt. Geen bedrijf dat niet 'iets met duurzaamheid' doet. Dat merken we binnen de gemeentelijke organisatie. Er is veel meer geld beschikbaar en het aantal collega's binnen het programma Duurzaamheid is sterk toegenomen. Waar eerder enkele generalisten het totale vakgebied konden overzien, ontstaan nu specialismes binnen het programma en is kennis soms versnipperd. Tegelijkertijd blijft het centrale thema bestaan en heeft iedereen

behoefte aan data en informatie. In die behoefte zit een grote overlap. Professionaliseren van het databeheer en -gebruik is daarom noodzakelijk.

Data gebruiken we op veel plekken in ons werk. Vóór de opstart van projecten en initiatieven benutten we data om te prioriteren tussen projecten. Ook helpt data ons om doelen te definiëren en de haalbaarheid vast te stellen. Met behulp van data kunnen we de beginsituatie van ieder project schetsen zodat we tijdens het project de voortgang kunnen monitoren, indien nodig tijdig bijsturen en voorzien of we onze doelen gaan halen. Tenslotte gebruiken we data om na afloop van een project of initiatief verantwoording af te leggen over het resultaat en bestede middelen.

Om data goed te kunnen inzetten richten we de organisatie zo in dat:

- we op ieder moment overzicht hebben over de beschikbare data;
- we weten wie verantwoordelijk is voor de data en wie, wat, met welke data mag doen;
- beschikbare data actueel is en we weten wat de kwaliteit van de data is;
- de opslag van data eenduidig en veilig is;
- we systemen en kennis hebben om de data te analyseren.